

Uitvoeringsplan bomen
Neder-Betuwe
2019

Colofon

Uitvoeringsplan bomen Neder-Betuwe Maart 2019

Foto's:

Gemeente Neder-Betuwe

Projectteam

Gemeente Neder-Betuwe:

Taro Eekhoutte
Ronald van der Velden
Remco Verstappen
Stefan van Someren, wethouder

Avri:

Kees van der Bas
Jonathan van der Meijden

Tree Center Opheusden:

Erik Stuurbrink

Bomenwacht Nederland:

Susanne Driessen
Josien Durieux
Nout Jansen
Jildou Eringa

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting.....	6
Hoofdstuk 1 Visie, ambitie en kaders voor uitvoeringsplan bomen Neder-Betuwe	8
1.1 Inleiding.....	8
1.2 Kaders uit wet- en regelgeving.....	8
1.3 Het belang van bomen	9
1.4 Visie op bomen	10
1.5 Ambities en doelstellingen	12
1.5.1 Identiteit en verbinding met het landschap.....	12
1.5.2 Duurzaam en bewust	15
1.5.3 Kwalitatief goed bomenbestand	15
1.5.4 Participatie.....	16
Hoofdstuk 2 Bomen in Neder-Betuwe.....	18
2.1 De gemeente in feiten en cijfers.....	18
2.2 De karakteristieke landschappen van Neder-Betuwe.....	18
2.3 Het actuele bomenbestand	18
2.4 Leeftijdsopbouw	20
2.5 Ziekten en aantastingen	21
2.6 Kwaliteit.....	22
2.6.1 Conditie.....	22
2.6.2 Onderhoudstoestand	22
2.6.3 Veiligheid	22
2.6.4 Kwaliteit algemeen.....	23
2.7 Standplaats	23
2.8 Aandachtspunten en knelpunten	24
2.8.1 Diversiteit bomenbestand	24
2.8.2 Aanplant.....	24
2.8.3 Dataregistratie.....	24
2.8.4 Actiepunten	24
Hoofdstuk 3 Bescherming van bomen	25
3.1 Beschermwaardige bomen.....	25
3.1.1 Waardevolle bomen en boomstructuren	25
3.1.2 Boomstructuren.....	25
3.1.3 Functionele bomen	25
3.2 Bescherming, kap en herplant.....	26
3.2.1 Bebouwde kom Wet natuurbescherming	27
3.3 Financiële waarde van bomen	27
3.3.1 Onderhoudsfonds / bomenfonds	27

Hoofdstuk 4 Inrichting met bomen	29
4.1 Beplantingsbeeld.....	29
4.2 Investering naar beleidsstatus.....	30
4.2.1 Eindbeeld per beleidsstatus.....	32
4.3 Boomsoorten in Neder-Betuwe	33
4.4 Integrale aanpak.....	33
Hoofdstuk 5 Beheer van bomen.....	36
5.1 Handboek Bomen	36
5.2 Ontwikkelen van een goed bomenbestand.....	36
5.3 Registratie boomgegevens	36
5.4 Cyclisch bomenbeheer	37
5.5 Investeren in een goede kwaliteit	37
5.6 Beheer naar beleidsstatus.....	38
5.7 Ziekte en aantastingen	39
5.8 Last van bomen	40
Hoofdstuk 6 Communicatie en participatie	41
6.1 Communicatie op maat.....	41
6.1.1 Communicatiemiddelen.....	41
6.1.2 Participatieladder	41
6.2 Communicatie en participatie met inwoners	41
6.2.1 Registratie en afhandeling van klachten en meldingen	41
6.2.2 Herplant functionele bomen.....	42
6.2.3 Onderhoud van groenstroken en boomspiegels	42
6.2.4 Beheer van fruitbomen	42
6.2.5 Erfbeplanting	43
6.2.6 Waardevolle bomen en potentieel waardevolle bomen aanwijzen	43
6.3 Communicatie en participatie binnen de gemeentelijke organisatie en op bestuurlijk niveau	43
6.3.1 Interne afstemming.....	43
6.3.2 Afstemming met andere bestuursorganen	44
Bijlagen.....	45
Bijlage A Poster Uitvoeringsplan bomen	45
Bijlage B Kaders wetgeving en beleid.....	45
Bijlage C Data-analyse nulsituatie Neder-Betuwe	45
Bijlage D Aanwijsregels criteria boomstatus.....	45
Bijlage E Communicatiemiddelen	45
Bijlage F Richtlijnen bij overlast	45
Bijlage G Participatie.....	45
Bijlage H Ontwikkelpunten	45

Voorwoord

Bomen hebben waarde

Wanneer onze boomkwekers zeggen **het** laanboomcentrum van Europa te willen zijn, zal niemand verbaasd zijn als ik schrijf dat bomen belangrijk zijn voor gemeente Neder-Betuwe. Maar de bomen in de openbare ruimte van Neder-Betuwe zijn meer dan alleen een visitekaartje voor deze bloeiende sector. Bomen zijn beeldbepalend voor onze groene gemeente. Ons gemeentelogo laat zien dat we onze identiteit eraan ontlenen. Bovendien zijn bomen ook gewoon mooi om naar te kijken.

Maar de tijd dat groen slechts decoratie was, is voorbij. We beseffen steeds meer de waarde van groen voor de kwaliteit van onze leefomgeving, de noodzakelijke biodiversiteit en de gezondheid en het welbevinden van mensen. Bomen nemen hierbij een hele belangrijke plaats in. Zij nemen CO₂ op, vangen fijnstof af, produceren zuurstof, verdampen overtollig water en brengen aangename koelte tijdens warme zomerdagen. Ze zijn essentieel voor onze doelstellingen op het gebied van klimaatadaptatie. Gezonde volgroeide bomen zijn onderdeel van ons maatschappelijke kapitaal.

Een modern uitvoeringsplan

Samen met Bomenwacht Nederland begonnen we in december 2018 met het ontwikkelen van een uitvoeringsplan. Via zes werksessies met ambtenaren van diverse disciplines, groenbeheerders en de laanboomsector, gaven we invulling aan professioneel en modern bomenbeheer in Neder-Betuwe. Voor u ligt een plan waar ik als wethouder Duurzaamheid erg trots op ben. Vanuit een gedeelde visie op bomen leggen we in vier thema's onze ambities en doelstellingen vast.

Participatie is één van die thema's die ik eruit wil lichten, omdat dit plan via participatie tot stand kwam. Met het Handboek Bomen van het Normeninstituut Bomen, de professionele begeleiding van Bomenwacht Nederland, de expertise van Tree Center Opheusden en onze beheerpartner Avri gaan de bomen in Neder-Betuwe een mooie en gezonde toekomst tegemoet!

ing. S.H.R. van Someren
Wethouder gemeente Neder-Betuwe

Samenvatting

Het uitvoeringsplan bomen is een aanvulling op het groenbeleidsplan 2017-2021. Met dit uitvoeringsplan kunnen keuzes gemaakt worden voor de juiste inrichting met bomen, boombeheer, kapbeleid, investeringsbereidheid en communicatie.

Visie, ambitie en doelstelling

Allereerst gaat het uitvoeringsplan in op de visie, ambitie en kaders vanuit beleid. Bij het opstellen van het plan is uitgegaan van het groenbeleidsplan maar er is ook rekening gehouden met overige beleidskaders. De gemeente Neder-Betuwe heeft als visie ten aanzien van haar bomen:

'Het behouden van een karakteristiek Betuws landschap met gezonde, passende boomstructuren als visitekaartje voor de regio'.

Het uitvoeringsplan voor bomen in Neder-Betuwe kent 4 thema's waaruit ambities en doelstellingen voortkomen:

Bomen in Neder-Betuwe

Neder-Betuwe kent 13.947 bomen in gemeentelijk beheer, wat met circa 23.600 inwoners neerkomt op 0.6 boom per inwoner. Er komen 170 verschillende boomsoorten voor en 87% van het bomenbestand wordt gevormd door 10 soorten waaronder eik, es, populier, wilg en els. Neder-Betuwe heeft een karakteristiek rivierenlandschap met oeverwallen en komgronden, met kenmerkende boomsoorten, -vormen en -structuren.

Het actuele bomenbestand is nader bekeken aan de hand van boomtype, leeftijdsopbouw, ziekten en aantastingen, kwaliteit en standplaats van de bomen. De aandachtspunten die hieruit naar voren komen zijn:

- Vergroten van de diversiteit van het sortiment om kwetsbaarheid voor ziekten en aantasting tegen te gaan en de biodiversiteit te vergroten.
- Meer aandacht voor nieuwe aanplant om het aantal bomen op peil te houden.
- Het vervangen van essen die zijn aangetast door essentaksterfte vereist dat er de komende jaren naar verhouding nog meer bomen moeten worden aangeplant.
- Om een eenduidig databestand op te bouwen zonder tegenstrijdigheden is ondersteuning nodig bij de implementatie van het Handboek Bomen.
- Het goed registreren en opnemen van bosplantsoenen.

Om de laatste 2 aandachtspunten te verwezenlijken is het goed om te kiezen voor een groenbeheersysteem en/of procesprogramma dat het registreren en beheren van bomen gemakkelijk en efficiënt maakt en voor iedereen inzichtelijk.

Bescherming van bomen

Neder-Betuwe deelt haar bomen in in 3 beleidsstatussen:

- waardevolle bomen en boomstructuren,
- overige boomstructuren en
- functionele bomen en bosplantsoenen

Door de bomen onder te verdelen in categorieën, maakt de gemeente keuzes in de mate van aandacht en bescherming die elke boom krijgt. Hiervoor zijn toetsbare criteria en randvoorwaarden per beleidsstatus opgesteld.

Waardevolle bomen en structuren en potentieel waardevolle bomen worden apart benoemd in de 'Lijst van waardevolle bomen'. (Potentieel) waardevolle bomen mogen niet zomaar gekapt worden. Hiervoor is een omgevingsvergunning, activiteit kappen, nodig. Voor iedere gekapte boom geldt herplantplicht maar in het geval van boomstructuren is het behoud van de structuur als duidelijke lijn het belangrijkste. Herplant kan daarom ook op een ander tijdstip of op een andere plek plaatsvinden.

Bomen vertegenwoordigen ook een financiële waarde die wordt berekend in geval van beschadiging, bij het kappen van een waardevolle boom zonder vergunning, of bij het verlies van een waardevolle boom vanwege herinrichting of een ontoereikende groeiplaats. De monetaire waarde wordt in deze gevallen in een gemeentelijk bomenfonds gestort. Dit fonds zal gebruikt kunnen worden om ondersteuning te geven aan particuliere eigenaren van waardevolle bomen en om nieuwe bomen aan te planten waarvoor herplant na kap niet direct mogelijk was.

Inrichting met bomen

Bomen zijn belangrijke groene inrichtingselementen. Hierbij wordt gelet op laanstructuren en (bio)diversiteit, maar ook de juiste boom op de juiste plek. Het vertrekpunt wordt gevormd door de verschillende landschapsgebieden en de aandachtspunten die daar gelden voor de inrichting met bomen.

Per beleidsstatus wordt het gewenste eindbeeld (grootte, te behalen leeftijd) bepaald, en de mate van investering die nodig is om dit eindbeeld te bereiken.

Bij ruimtelijke inrichting met bomen spelen ook de belangen van beheerders van onder meer groen, wegen, water, riolering en gebouwen mee. Voor een integrale aanpak gelden de richtlijnen uit het Handboek Bomen. Zowel bij de planvorming, in de ontwerpfasen als bij uitvoering met bomen. Hieruit komt voort dat de bomennorm van 0,6 boom per inwoner wordt gehanteerd bij alle projecten, er indien nodig een Bomen Effect Analyse wordt uitgevoerd en dat men kiest voor kwaliteit boven kwantiteit. De richtlijnen voor het zorgvuldig werken rondom bomen worden toegepast en wanneer bomen in projecten moeten wijken, worden die volgens de vervangingsladder vervangen.

Beheer van bomen

Gemeente Neder-Betuwe werkt aan de ontwikkeling van een goed bomenbestand. Dit begint met de registratie van bomen om enerzijds te voldoen aan de wettelijke zorgplicht, maar ook om inzicht te verkrijgen in het gevoerde beheer, de kwaliteit en de kosten. De gemeente beheert haar bomen volgens een cyclus van 3 jaar (cyclisch bomenbeheer). Hierbij wordt een vast stappenplan gevolgd van inventariseren, besluiten, voorbereiden en uitvoeren. Met heldere en toegankelijke informatie via lokale mediakanalen maakt de gemeente aan inwoners duidelijk wat zij doet.

De gemeente streeft een kwalitatief goed bomenbestand na wat wil zeggen dat het aandeel risico- en attentiebomen relatief laag is. Hiervoor is de investeringsbereidheid per beleidsstatus verschillend. Ook bij maatregelen om ziekten en aantastingen, en overlast te voorkomen of te verhelpen speelt de investeringsbereidheid naar beleidsstatus een belangrijke rol. De gemeente heeft voor de meest gangbare meldingen de mogelijke acties en maatregelen benoemd.

Communicatie en participatie

Belangrijk bij het bomenbeheer is ook de communicatie over bomen, en de mogelijkheden voor participatie in het proces en beheer. Leidraad vormt de participatieladder. Inwoners worden tijdig, begrijpelijk en voldoende geïnformeerd over zaken rondom registratie en afhandeling van klachten en meldingen, en worden tot op zekere hoogte betrokken bij herplant van functionele bomen, onderhoud en beheer van groenstroken, boomspiegels en fruitbomen. De gemeente stimuleert erfbeplanting buiten de bebouwde kom om het landschap te versterken, en informeert daar over. Bewoners krijgen periodiek de mogelijkheid om waardevolle bomen aan te wijzen.

Intern stemt de afdeling Fysieke pijler af daar waar mogelijk andere disciplines invloed hebben op of betrokken kunnen zijn bij de gemeentelijke bomen. Daarnaast is er afstemming met andere (intergemeentelijke) bestuursorganen.

Bijlage A geeft een visuele weergave van het uitvoeringsplan bomen als poster.

Hoofdstuk 1 | Visie, ambitie en kaders voor uitvoeringsplan bomen Neder-Betuwe

1.1 Inleiding

Het groenbeleidsplan 2017-2021 beschrijft de visie van de gemeente Neder-Betuwe voor de groenstructuur. Gestuurd wordt op een samenhangende inrichting die de eigenheid van de gemeente Neder-Betuwe uitstraalt. Fruitbomen, boomgaarden en historische bomenlanen geven je het gevoel dat je in de Betuwe bent. Het openbaar groen is het visitekaartje van de gemeente en vertolkt de uitstraling van het Europees laanbomencentrum. Dit zorgt voor trotse inwoners en bedrijven en een aantrekkelijke bestemming voor toeristen en recreanten.

In het groenbeleidsplan wordt ingegaan op 6 thema's: identiteit, volledige groenstructuur, (bio)diversiteit, participatie van bewoners en bedrijven, beeldkwaliteit en functioneel openbaar groen. Ten aanzien van de bomen worden deze thema's in dit uitvoeringsplan bomen overgenomen en verder ingevuld. Hiermee kunnen keuzes gemaakt worden voor de juiste inrichting met bomen, boombeheer, kapbeleid, investeringsbereidheid en communicatie.

1.2 Kaders uit wet- en regelgeving

Om tot een goed uitvoeringsplan te komen, moet rekening worden gehouden met de diverse wettelijke kaders en beleidskaders.

Op het niveau van wet- en regelgeving zijn het Burgerlijk Wetboek en de Wet Natuurbescherming van belang.

Verder wordt het beleid ten aanzien van de bomen in de gemeente Neder-Betuwe mede bepaald door vastgestelde visies en plannen van de provincie Gelderland en de ruimtelijke strategische visie van Regio Rivierenland.

In 2017 is voor de gemeente Neder-Betuwe het groenbeleidsplan opgesteld. Specifiek voor de bomen in de openbare ruimte is het voorliggende uitvoeringsplan opgesteld. Hierbij is uitgegaan van de doelstellingen in het groenbeleidsplan, maar ook rekening gehouden met overige beleidskaders.

Hieronder vallen:

- de structuurvisie;
- de integrale visie openbare ruimte;
- het Landschapsontwikkelingsplan;
- de duurzaamheidsvisie.

De regels rond bomen zijn in hoofdstuk 4, afdeling 3, artikel 4.10 tot en met 4.11D van de Algemene Plaatselijke Verordening opgenomen.

Bijlage B 'Kaders wetgeving en beleid' licht de relevante onderdelen uit de diverse documenten kort toe.

1.3 Het belang van bomen

Mensen kunnen niet zonder bomen. En daarom kan de woonomgeving niet zonder bomen. De bomen vormen de groene ruggengraat van de omgeving. Hieronder gaan we in op het algemene belang van bomen. In de paragrafen daarna zoomen we in op de visie, ambities en doelstellingen voor Neder-Betuwe.

Identiteit

De gemeente Neder-Betuwe is het laanbomencentrum van Europa. Dit komt tot uiting in de diversiteit en de kwaliteit van het openbaar groen. Groen is de spil voor leefbare Betuwse dorpen. Groen zorgt voor eigenheid: fruitbomen, boomgaarden en historische bomenlanen geven je het gevoel dat je in de Betuwe bent. Daarnaast vormt groen een centrale plek waar bewoners elkaar ontmoeten om te sporten, spelen, recreëren, van de natuur te genieten en er te verblijven.

Het verhaal van bomen

Bomen vertegenwoordigen, als groen inrichtingselement, een belangrijke waarde voor de leefomgeving. Bijzondere bomen vormen herkenningspunten. Bijvoorbeeld omdat ze een specifieke groei- of snoeivorm hebben, ze van een bijzondere soort zijn, of omdat ze zijn geplant om een gebeurtenis te herdenken. Zo vertellen ze de geschiedenis en benadrukken ze de cultuurhistorische waarde van een plek.

Gezondheid

Bomen zijn goed voor de gezondheid. Mensen voelen zich zowel geestelijk als lichamelijk beter in een groene leefomgeving: uit onderzoek blijkt dat gezondheidsklachten dalen in een groene omgeving¹

Verkeersregulatie

Ook in de openbare ruimte zijn bomen meer dan alleen groene aankleding. Ze spelen bijvoorbeeld een rol bij het reguleren van de snelheid en doorstroming van het verkeer. Enerzijds gaan mensen liever wat langzamer rijden (psychologisch effect), anderzijds helpen bomen bij de oriëntatie, mits de inrichting goed is opgezet.

Leefklimaat

Bomen zorgen voor een prettig leefklimaat. Ze zorgen voor verkoeling op warme dagen, geven schaduw als de zon fel schijnt, ze weerkaatsen en verstrooien geluidsgolven en helpen bij het filteren van (fijn)stof uit de lucht.

Biodiversiteit

Tot slot halen bomen de natuur de stad in. Niet alleen voor mensen zijn bomen van onschatbare waarde, voor vogels, vleermuizen, vlinders en allerlei andere dieren bieden ze een schuil- en nestelplaats. Ook vormen ze oriëntatiepunten op de route van slaapplek naar foerageergebied. Tussen het buitengebied en de bebouwing fungeren bomen als 'groene stapstenen' waarlangs planten en dieren zich kunnen verplaatsen en verspreiden.

Neder-Betuwe kan niet zonder bomen

Kortom: Neder-Betuwe kan niet zonder bomen. De bomen maken van de gemeente Neder-Betuwe een aangename plek om te wonen en te werken. Daarom wil de gemeente in de gewenste groenstructuur het belang van de bomen voor alle kernen en het buitengebied bevestigen en uitdragen.

1.4 Visie op bomen

Gemeente Neder-Betuwe richt zich voor haar bomen op het regionale landschap met lange bomenrijen die het beeld bepalen. De aanwezigheid van het Tree Center Opheusden (TCO) in de gemeente, en daarmee het belang van bomen voor de regio, is mede bepalend voor de gemeentelijke visie op bomen.

'Het behouden van een karakteristiek Betuws landschap met gezonde, passende boomstructuren als visitekaartje voor de regio'.

---

¹ 'De waarde van groen'. Een studie naar de vraagstelling van de waarde van groen in onze samenleving, Bas van Vugt, Branchevereniging VHG, augustus 2010

Omgevingswet

Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie is een politiek bestuurlijk document, dat in de plaats komt van onder andere de huidige Structuurvisie, maar ook van het Groenbeleidsplan in zijn huidige vorm. Het moet een integrale visie worden voor alle domeinen van de fysieke leefomgeving, waar het domein Groen, en daarbinnen Bomen, er één van is.

De Omgevingsvisie biedt een beleidsmatig kader voor het nieuwe Omgevingsplan (wat uiteindelijk een omgevingsverordening of bestemmingsplan 'plus' is).

1.5 Ambities en doelstellingen

Het uitvoeringsplan voor bomen in Neder-Betuwe kent 4 thema's:

1. Identiteit en verbinding met het landschap
2. Duurzaam en bewust
3. Kwalitatief goed bomenbestand
4. Burgerparticipatie

Figuur 1.1 Thema's uitvoeringsplan bomen Neder-Betuwe.

1.5.1 Identiteit en verbinding met het landschap

De gemeente Neder-Betuwe streeft naar een ruimtelijke uitstraling die past bij het rivierenlandschap. Door historische boomstructuren te herstellen en gebruik te maken van passende boomsoorten, vormen de bomen een groene ruggengraat van de ruimtelijke inrichting. De kenmerken van het rivierenlandschap zijn terug te zien in de boomsoorten en boomstructuren.

Neder-Betuwe staat internationaal bekend als het laanbomencentrum van Europa en dat straalt de gemeente dan ook uit.

De gemeente Neder-Betuwe is ontstaan uit de samenvoeging van de voormalige gemeenten Dodewaard, Echteld en Kesteren. De ligging van de dorpen ten opzichte van de rivieren maakt Neder-Betuwe een uniek stukje riviereengebied. Elk dorp heeft zijn eigen ontstaansgeschiedenis met elementen en structuren die zelfs nu nog te herkennen zijn in de openbare ruimte. Vasthouden aan deze elementen versterkt de herkenbaarheid en verbondenheid van de inwoners met het dorp en de gemeente.

Laanstructuren

Extra aandacht gaat uit naar de laanstructuren. Om de gemeente te profileren als Europees laanbomencentrum zijn volledige en vitale boomstructuren met verschillende kleuren en texturen extra van belang als uithangbord voor de kwekerijen. Het vervolmaken van boomstructuren, zoals lanen en begeleidende boomstructuren doortrekken, is daarom een doelstelling.

Verschillende gebieden

Binnen de gemeentegrenzen zijn verschillende gebieden te onderscheiden met hun eigen ruimtelijke uitstraling. Bij deze uitstraling horen karakteristieke landschapselementen zoals dijken, wielen, kerken, boomgaarden, waterlopen, monumenten en historische linten in en om de dorpen. Waar mogelijk worden deze opgewaarderd of beter zichtbaar gemaakt.

Daarnaast is er extra aandacht voor dijkopgangen, dorpscentra, entrees, ecologische dorpsranden en historische structuren en -objecten als belangrijke punten en vlakken in de groenstructuur. Ook erfbepanting drukt zijn stempel op het landschap.

Diversiteit

Een eigen identiteit ontstaat niet als overal dezelfde bomen staan. Diversiteit in het sortiment is daarom ook een doelstelling van dit uitvoeringsplan bomen. In nieuwbouwprojecten zorgt afwisseling in de soortkeuze voor een eigen uitstraling van een straat. Bomen dienen daarbij passend te zijn bij de locatie.

Afwisseling kan ook de esthetische waarde verhogen. Gebiedseigen boomsoorten worden vaak in het buitengebied toegepast. Bovendien wordt door de diversiteit van het bomenbestand met resistente soorten te vergroten, ingespeeld op het risico van sterfte door ziekten en aantastingen.

Fruitbomen

Fruitbomen passen bij de Betuwe en horen bij de identiteit van de kernen die zijn ontstaan op oude oeverwallen. Op specifieke locaties kunnen fruitbomen bijdragen aan de karakteristieke identiteit. De toepassing van fruitbomen als laanstructuur is bijvoorbeeld kenmerkend voor het gebied. Hiervoor zal aandacht moeten blijven.

Knotbomen

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt zijn knotbomen onderdeel van het landschap. Deze bomen horen bij het open landschap en zorgen voor een karakteristiek beeld. Knotbomen vragen om een ander onderhoudsregime dan reguliere laan- en straatbomen.

Omgevingswet

Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie moet straks het volgende bevatten:

wat is er in de fysieke leefomgeving, met welke kwaliteit, wat gebeurt er aan ontwikkeling en instandhouding, en welke doelen worden nagestreefd, op welke manier?

In hoofdstuk 1, 2 en het eerste deel van hoofdstuk 3 van dit uitvoeringsplan bomen vinden we de volgende zaken terug:

- Een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving.
- De hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied.
- De hoofdzaken van het te voeren integrale beleid voor de fysieke leefomgeving.

1.5.2 Duurzaam en bewust

Er wordt een groot belang gehecht aan bomen vanwege hun bijdrage aan klimaatadaptatie en biodiversiteit. Klimaatadaptatie is binnen alle disciplines van de gemeentelijke organisatie een belangrijk item.

Klimaatbestendig groen

Grote pieken in neerslag en langere warme periodes dienen zich aan. Het openbaar groen heeft een bufferende en verzachtende werking hierop. Klimaatadaptatie is dan ook een belangrijk punt voor de toekomst. Groen, waaronder uitgegroeide bomen, kan hierin een belangrijke rol spelen. De verkoelende werking van bomen is een argument voor de vergroening van straten.

Natuurlijk beheer

De openbare ruimte wordt bij voorkeur natuurlijk en ecologisch beheerd, met aandacht voor beplanting die past bij de omgeving. Het beschermen van de biodiversiteit is hierbij belangrijk, evenals behoud van voldoende groen en bomen. Het beleid voor kappen en herplanten van bomen wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 3 'Bescherming van bomen'.

Bij aanplant van nieuwe bomen wordt waar mogelijk ook gebruik gemaakt van zaailingen in plaats van enten. Enerzijds biedt dit een grotere genetische variëteit, waardoor het bomenbestand als geheel beter bestand is tegen diverse ziekten, en anderzijds worden problemen met (uitgestelde) ent-onderstamonverenigbaarheid voorkomen.

Natuurbeleving en biodiversiteit

Met de inrichting van de openbare ruimte kiest gemeente Neder-Betuwe voor natuurbeleving: het ruiken van de bloesem, het horen van bijen, het zien van de seizoenen en het proeven van de vruchten van de bomen. Daarnaast wordt gekozen voor een bloeiende en vruchtdragende beplanting, zodat niet alleen mensen maar ook dieren profiteren van het openbaar groen. Hierbij ligt een duidelijk accent op het stimuleren van meer drachtplanten voor bijen. De gemeente Neder- Betuwe stimuleert initiatieven om (bedreigde) dier- en plantensoorten te beschermen en indien nodig opnieuw te introduceren.

1.5.3 Kwalitatief goed bomenbestand

Gemeente Neder-Betuwe wil een kwalitatief goed bomenbestand, wat te meten is aan voldoende veiligheid en conditie van bomen, zonder snoeiachterstanden. Door goed onderhoud, conform de meest recente versie van het Handboek Bomen, en een praktische en eenduidige registratie, wordt daarmee ook voldaan aan de zorgplicht die de gemeente als boomeigenaar heeft. De ambitie is voor iedere boom passend beheer uit te voeren en zo het beschikbare budget voor bomen efficiënt en effectief in te zetten.

Registratie en beheermaatregelen

Boomeigenaren zijn wettelijk verplicht om hun bomen zorgvuldig te (laten) beheren, zodat de veiligheid van de (openbare) ruimte rond de bomen gegarandeerd is. Risico's moeten in beeld zijn en de maatregelen die erop worden genomen moeten geregistreerd staan. De doelstelling is om de onderhouds- en veiligheidsmaatregelen eenduidig te registreren.

Handboek Bomen

Richtlijnen voor de registratie van boomgegevens en boombeheer staan beschreven in de meest actuele versie van het Handboek Bomen van het Normeninstituut Bomen. Gemeente Neder-Betuwe is vanaf 2019 licentiehouders van het Normeninstituut Bomen en zal dan ook in overleg met participanten en rekening houdend met het huidige budget de eisen en richtlijnen uit het handboek invoeren. Het invoeren zal gefaseerd gebeuren, waarbij het Handboek Bomen wel altijd als uitgangspunt zal dienen.

De juiste boom op de juiste plaats

De specifieke kenmerken van bomen zijn een belangrijk gegeven bij het aanplanten van nieuwe bomen. Hoe lang gaat een boom mee? Waar moet zijn groeiplaats aan voldoen? Hoe hoog en hoe breed wordt de boom? Door hier vooraf rekening mee te houden, kan overlast in de toekomst worden voorkomen.

1.5.4 Participatie

Participatie is meer dan alleen communicatie over ontwikkelingen en veranderingen. Het betekent burgers van jong tot oud actief betrekken bij hun leefomgeving. Wanneer burgers zich meer betrokken voelen, gaan zij ook bewuster om met hun woonomgeving. Tevens verbetert participatie de samenhang en leefbaarheid in de wijk. Gemeente Neder-Betuwe ziet de meerwaarde van meedenken en meehelpen in het groen van de wijk om de betrokkenheid van bewoners te vergroten.

Tree Center Opheusden (TCO)

Als laanbomencentrum van Europa is Neder-Betuwe het visitekaartje van de boomkwekerijen. Bij het opstellen van het uitvoeringsplan bomen is samengewerkt met TCO.

Erfbeplanting

In de open komgebieden en het dynamisch middengebied geeft het dichter beplanten van de erven uitwerking aan de visie. De erven komen dan meer als groene eilanden in of langs het open gebied te liggen. Geschikte beplantingsvormen zijn lanen, hagen en windsingels. De gemeente wil bewoners stimuleren om hun erf passend te beplanten.

Inspraak en samenwerking

Inspraak van bewoners en bedrijven en samenwerking met partners vergroot de maatschappelijke betrokkenheid bij bomen. Hiermee wordt de inrichting afgestemd op de behoeften en wensen van de bewoners. Neder-Betuwe biedt bewoners de ruimte zelf de handen uit de mouwen te steken.

Communicatie op maat

Alle activiteiten die het gemeentebestuur en de gemeentelijke organisatie ondernemen, zijn gericht op de inwoners. Het betekent voor communicatie dat bij alles de vraag centraal staat: wanneer en hoe communiceren wij welke boodschap naar welke inwoners.

Integraal planmatig werken

Het aanplanten van bomen is een grootse ingreep waarbij groeiplaatsen worden ingericht en voorbereid op de komst van een boom die daar ten minste 40 jaar oud moet kunnen worden. Als bomen er eenmaal staan, zijn ze kwetsbaar voor grote ingrepen, zoals het aanleggen van wegen of graafwerkzaamheden bij rioleringen. Het loont daarom om ingrepen in de openbare ruimte vanuit de verschillende (gemeentelijke) disciplines op elkaar af te stemmen. Zo moeten, bij het passeren van bomen, door de grondroerder voorzorgsmaatregelen worden getroffen die schade aan de betreffende boom voorkomen. De maatregelen en aanwijzingen zijn (onder andere) aangegeven op de Bomenposter bij het Handboek Bomen (zie volgende pagina).

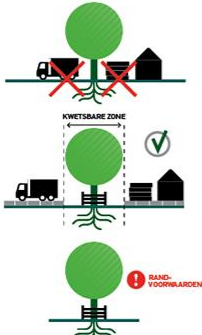

BOMENPOSTER

WERKEN ROND BOMEN

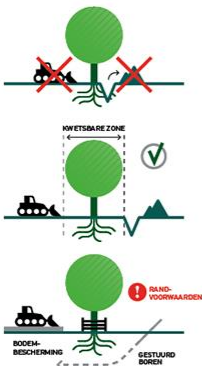
OPSLAG, PARKEREN EN TRANSPORT

Voor opslag, parkeren en transport gelden randvoorwaarden binnen de kwetsbare boomzone. Bijvoorbeeld het plaatsen van drukverdelende rijplaten.

1 Randvoorwaarden moeten worden uitgewerkt in een goedgekeurd Werkplan!

GRAVEN, OPHOGEN EN ANDERE BODEM-BEWERKINGEN

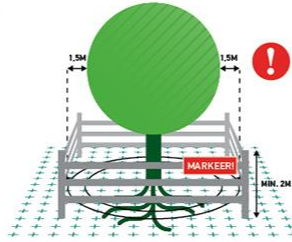

Voor graven, ophogen en bodembewerking gelden randvoorwaarden binnen de kwetsbare boomzone. Bijvoorbeeld minimale graafafstanden en wortelbescherming.

1 Randvoorwaarden moeten worden uitgewerkt in een goedgekeurd Werkplan!

Kabelgoten, mantelbuizen en gestuurd boren bieden soms een goed alternatief. Let bij grond- en graafwerkzaamheden ook op kabels en leidingen (KLIC-melding, WIDN).

KWETSBAIRE BOOMZONE

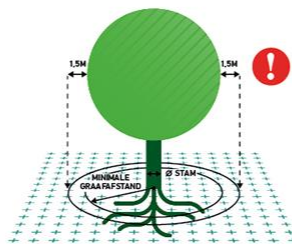
1 Werkzaamheden en de opslag van materiaal en materieel zijn binnen de KWETSBAIRE BOOMZONE alleen toegestaan MET TOESTEMMING (goedgekeurd Werkplan).

RANDVOORWAARDEN EN EISEN

- 1 Plaats een niet-verplaatsbare fysieke bescherming rond de boom (vanaf 10 cm tot minimaal 2 m boven het maaiveld) en markeer deze als beschermd boomgebied.
- 2 Binnen elke kwetsbare boomzone zijn de uitvoering van werkzaamheden en de opslag van materiaal en materieel alleen toegestaan met toestemming via een door de opdrachtgever of directie goedgekeurd Werkplan.
- 3 Binnen elke kwetsbare boomzone gelden randvoorwaarden die uitgewerkt moeten zijn in het goedgekeurde Werkplan. Deze randvoorwaarden worden in de regel opgesteld aan de hand van een Bomen Effect Analyse (BEA).
- 4 Het Werkplan vermeldt gedetailleerd (per boom) wanneer, op welke wijze, volgens welke randvoorwaarden en met welk materieel en welke hulpmiddelen werkzaamheden binnen de kwetsbare boomzone moeten worden uitgevoerd.
- 5 Werkzaamheden mogen de duurzame instandhouding van de boom nooit in gevaar brengen.
- 6 Graafwerkzaamheden binnen de kwetsbare boomzone zijn uitsluitend toegestaan met toestemming via het goedgekeurde Werkplan.

LEIDRAAD MINIMALE GRAAFAFSTANDEN (INDICATIEF)

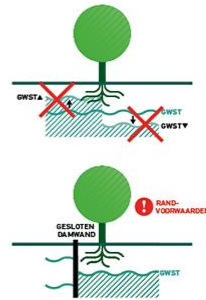
Stam Ø	Minimale graafafstand vanuit het hart van de stamroet	Eenzijdige wortelontwikkeling of scheefstaande boom (trekzijde)
20 cm	> 1,25 m	2,0 m
40 cm	> 1,50 m	2,5 m
60 cm	> 1,75 m	3,0 m
80 cm	> 2,25 m	3,5 m
100 cm	> 2,50 m	4,0 m
150 cm	> 3,50 m	5,0 m

1 Kwetsbare boomzone = Kroonprojectie + 1,5 meter

Kijk voor aanvullende informatie over randvoorwaarden en een goedgekeurd Werkplan op: www.bomenposter.nl

BRONBEMALING EN VERANDERINGEN IN GRONDWATERSTAND

Voor bronbemalingen en veranderingen in de grondwaterstand gelden zowel binnen als buiten de kwetsbare boomzone randvoorwaarden. Bijvoorbeeld het toepassen van een gesloten bronbemaling.

1 Randvoorwaarden moeten worden uitgewerkt in een goedgekeurd Werkplan!

VLOEISTOFFEN EN GASSEN

Bodemvremde gassen en vloeistoffen kunnen grote schade veroorzaken aan de groeiplaats van een boom.

Houd gassen en vloeistoffen, maar ook cementmolens en (water)voeren, op grote afstand van de kwetsbare boomzone!

SNOEIWERKZAAMHEDEN

Het snoeien van bomen is alleen toegestaan met toestemming van de opdrachtgever of directie, ook wanneer er enkel sprake is van een gebroken of beschadigde tak.

Deze uitgave van Stadswerk is tot stand gekomen dankzij

Kijk voor meer info op www.bomenposter.nl

Figuur 1.2 Bomenposter 'Werken bij bomen' behorende bij het Handboek Bomen

Hoofdstuk 2 | Bomen in Neder-Betuwe

2.1 De gemeente in feiten en cijfers

In Neder-Betuwe zijn 13.947 bomen geregistreerd in het gemeentelijke beheersysteem. Met circa 23.600 inwoners komt dat neer op 0,6 boom per inwoner. Dit is hoger dan het Nederlands gemiddelde van 0,5 boom per inwoner (Antea Benchmark 2015). In het gemeentelijke bomenbestand komen 170 verschillende boomsoorten voor. 87 procent van het bomenbestand wordt gevormd door 10 boomsoorten, waaronder eik en es.

2.2 De karakteristieke landschappen van Neder-Betuwe

De gemeente Neder-Betuwe ligt in het rivierengebied. Dit landschap is in het verleden gevormd door de grote rivieren. Het landschappelijke karakter van het rivierengebied wordt gevormd door grote rivieren met uiterwaarden, oeverwallen en kommen. Door gebruik van het landschap heeft de mens het uiterlijk van het rivierenland erg beïnvloed, maar de natuurlijke landschapselementen zijn vaak nog goed te herkennen.

De oeverwallen, hoger in het landschap gelegen, langgerekt van tientallen tot honderden meters breed, worden gevormd door afgezet zand direct langs de rivieren, en lopen alleen bij zeer hoog water onder. Op deze oeverwallen liggen van nature de ooibossen. Daarbij is een onderscheid tussen zachthoutooibossen en hardhoutooibossen: Zachthoutooibossen groeien op de grens van de oeverwallen naar de komgronden. Soorten die bij dit type bos horen, zijn bijvoorbeeld schietwilgen en zwarte populieren. Op de hoge delen van de oeverwallen groeien de hardhoutooibossen met soorten zoals iep, es en eik. Op veel plaatsen zijn in dit bostype populieren aangeplant²

De sinds eeuwen bewoonde oeverwallen onderscheiden zich door een kleinschalige en veelvormige opbouw. Naast de natuurlijke begroeiing, liggen op deze oeverwallen vaak de rivierdijken, de uiterwaarden en veelal de oude dorpskernen. De oeverwallen zijn ook gebruikt voor onder meer akkers en teelt van zowel fruit- als laanbomen. In het landschap zijn verschillende oeverwallen parallel aan elkaar te vinden en deze zijn getuige van vroegere rivierlopen.

Achter de oeverwallen liggen de komgronden, de lage, vlakke delen die vaak drassig, grootschalig en open van karakter zijn. De ondergrond wordt voornamelijk gevormd door klei. De komgronden worden als grasland gebruikt en op verschillende plaatsen zijn hier moerasbossen te vinden met boomsoorten die van natte omstandigheden houden, zoals schietwilgen en elzen. Knotbomen zijn ook te vinden in de komgebieden, waarbij het hout door de boer werd gebruikt voor bijvoorbeeld brandstof voor vuur. In de komgebieden is over het algemeen weinig bebouwing te vinden³.

De uiterwaarden, het gebied tussen de rivier en de dijken, zijn zowel bij de Waal als bij de Nederrijn, opvallend open en weerspiegelen de kracht van het (hoge) water. Hier en daar staan ooibossen in de uiterwaarden, die het geheel een natuurlijke aanblik geven.

2.3 Het actuele bomenbestand

In *bijlage C* is een data-analyse van de boomgegevens opgenomen.

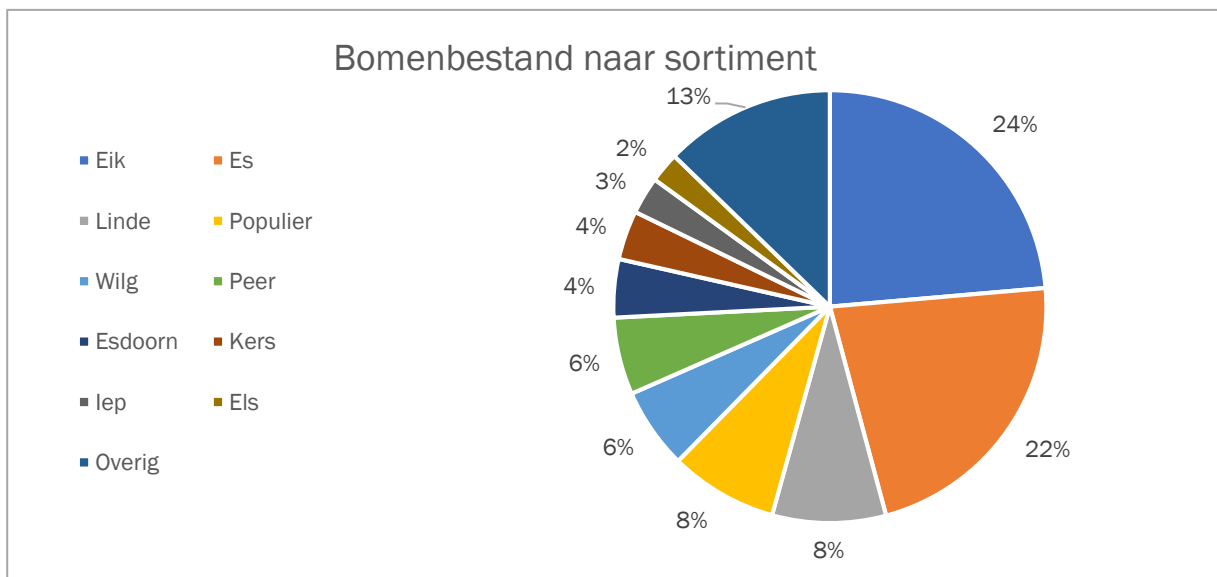
De meest voorkomende boomsoorten zijn eik en es (zie figuur 2.1). Het gaat met name om de zomereik (*Quercus robur*) en de gewone es (*Fraxinus Excelsior*). 18 procent van het bomenbestand bestaat uit populier, wilg en els. Het zijn bomen met een kortere levensduur, die goed groeien in het rivierenlandschap. Van oorsprong komen deze soorten hier veel voor en zijn ze medebepalend voor de karakteristiek van het landschap.

Neder-Betuwe kent een relatief beperkte soortendiversiteit en dat is een punt van aandacht bij aanplant van nieuwe bomen. De boomsoorten komen in hoofdlijnen overeen met de soorten die in een rivierenlandschap verwacht worden.

---

² <http://edepot.wur.nl/114289>

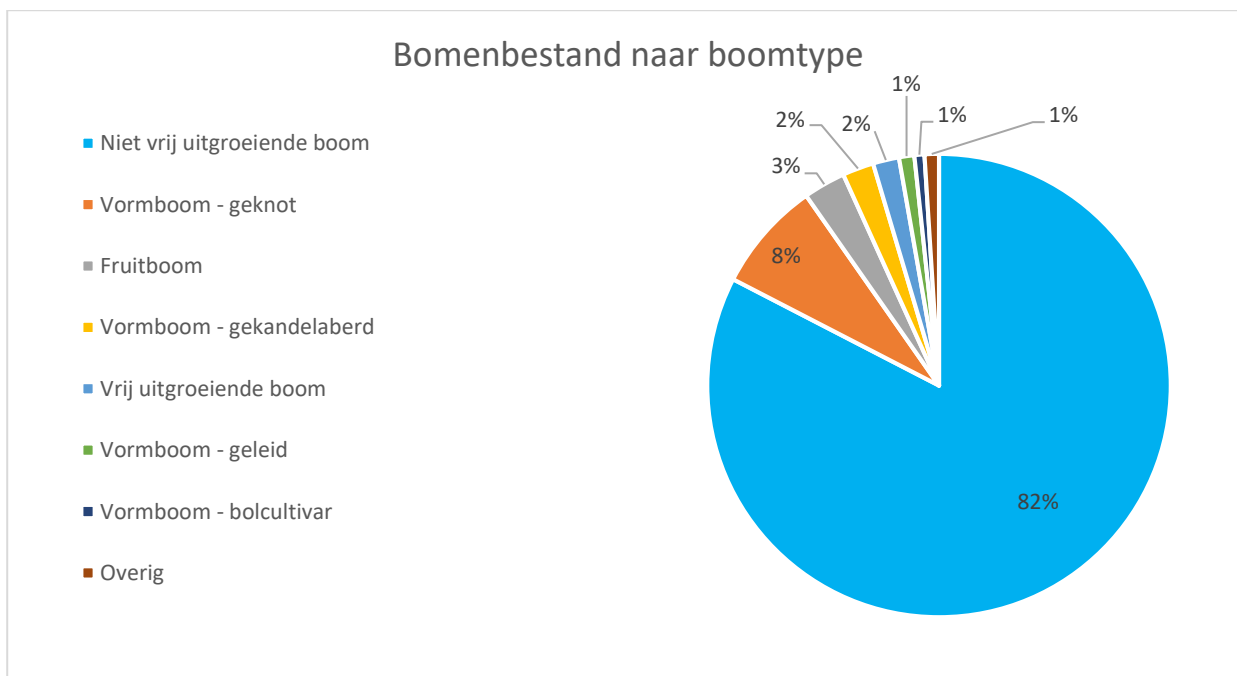
³ <http://www.geologievannederland.nl/landschap/landschappen/rivierlandschap>

Figuur 2.1 Sortiment bomenbestand Neder-Betuwe.

Karakteristiek voor dit gebied zijn de boomtypen *fruitbomen* en *knotbomen*. Deze typen beslaan respectievelijk 3 en 8 procent van het totale bomenbestand. Het overgrote deel (82 procent) behoort tot het boomtype *niet vrij uitgroeiende boom*. Dit zijn bomen die tot een bepaalde hoogte zijn opgekroond. Dit opkronen is van toepassing op bomen langs wegen en voetpaden, waar een bepaalde wettelijke vrije doorgang vereist is om veiligheidsrisico's te voorkomen.

Vrij uitgroeiende bomen komen weinig voor in de gemeente. Bij toekomstige aanplant en inrichting van een gebied kan hier meer aandacht aan gegeven worden.

Figuur 2.2 Boomtype bomenbestand Neder-Betuwe.

Boomtype

In het Handboek Bomen worden 7 verschillende boomtypen beschreven: vrij uitgroeiende boom, niet vrij uitgroeiende boom, vormboom: geknot, gekandelaberd/gekandelaard, bolvorm, geleid, blok.

Vrij uitgroeiende bomen hebben geen bepaalde takvrije stam nodig, ze worden niet opgekroond. De bomen kunnen volledig uitgroeien en alleen onderhoudssnoei is van toepassing.

Niet vrij uitgroeiende bomen zijn bomen die tot een bepaalde hoogte worden opgekroond. Dit opkronen is van toepassing op bomen langs wegen en voetpaden waar een bepaalde wettelijke vrije doorgang vereist is, zodat er geen veiligheidsrisico's ontstaan. Wanneer de snoei gericht is op het opkronen, is dit begeleidingssnoei. Wanneer de gewenste opkroonhoogte behaald is, of er niet meer opgekroond kan worden, vindt er onderhoudssnoei plaats.

Fruitbomen geven eetbare vruchten (appels, peren, kersen et cetera) en kennen een specifieke snoei, gericht op vruchtdracht. Specifieke kennis van de manier van snoeien per boomsoort is noodzakelijk. Snoei is over het algemeen duur.

De rest van de boomtypen zijn *vormbomen*. Deze bomen worden met een vaste tijdsinterval gesnoeid in een bepaalde vorm. Het onderhoud van deze bomen is vaak duurder vergeleken met het onderhoud van vrij uitgroeiende en niet vrij uitgroeiende bomen. Het voordeel van vormbomen is dat ze klein worden gehouden en daardoor relatief weinig boven- en ondergrondse groeiruimte nodig hebben. Daarnaast kunnen deze bomen de esthetische waarde van een wijk verhogen.

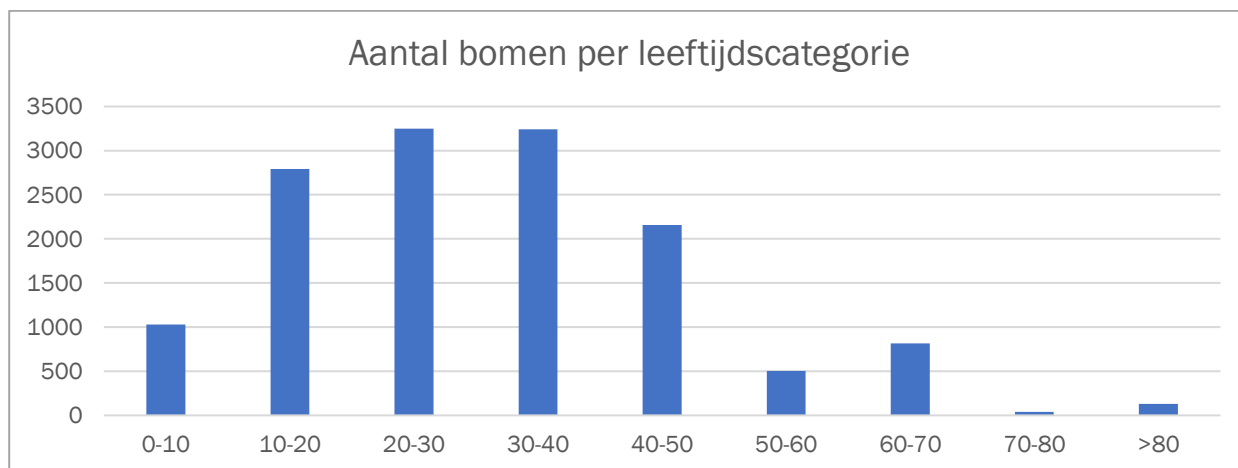
2.4 Leefijdopbouw

De leeftijdsopbouw geeft de verdeling van het bomenbestand weer in leeftijdsklassen van 10 jaar (zie figuur 2.3). De gemiddelde levenscyclus van een boom in Neder-Betuwe is circa 40 jaar. Relatief weinig bomen zijn ouder dan 50 jaar. Ook zijn er de afgelopen 10 jaar vanwege kostenbeheersing weinig bomen aangeplant.

Bomen in de leeftijdsklasse 70 tot 80 jaar en ouder zijn er nog maar weinig, omdat er in de Tweede Wereldoorlog bomen zijn gesneuveld. Ook laat de grafiek een dip zien bij bomen in de leeftijdscategorie 50 tot 60 jaar, doordat er in de jaren '70 minder bomen zijn aangeplant. De oudste, geregistreerde boom is een witte paardenkastanje van 133 jaar oud. Deze staat in Dodewaard, aan de Pluimburgsestraat.

107 bomen zijn 85 jaar of ouder en kunnen monumentaal worden genoemd. Dit zijn voornamelijk eiken, knotwilgen en lindes. 29 bomen in de gemeente Neder-Betuwe staan vermeld in het landelijke register van monumentale bomen van de Bomenstichting. De meeste van deze bomen staan op particuliere grond.

Figuur 2.3 Bomenbestand Neder-Betuwe, ingedeeld naar leeftijdscategorie.

2.5 Ziekten en aantastingen

Wanneer 10 boomsoorten 87 procent van het bomenbestand uitmaken, is de impact bij 1 van deze soorten groot in geval van ziekten en aantastingen. 22 procent van het bomenbestand bestaat uit essen en in de gemeente is de ziekte essentaksterfte vastgesteld. Van de 3.047 essen is de ziekte bij 73 procent vastgesteld. De verwachting is dat ook een deel van de nu niet aangetaste essen uiteindelijk wel aangetast zal worden.

Vervangingsplan voor gemeentelijke essen

Inmiddels is voor Neder-Betuwe een vervangingsplan essentaksterfte opgesteld en zijn er middelen beschikbaar gesteld om dit vervangingsplan te realiseren. Met het uitvoeren van het plan krijgt de gemeente weer een vitaal bomenbestand, dat aansluit op het huidige groenbeleidsplan.

Hiervoor worden alle essen jaarlijks geïnspecteerd op veiligheid en aantastingsgraad. Bomen waarvan de kroon voor meer dan 50 procent is aangetast, worden op grond van veiligheidsrisico's geveld. Nevenstaande bomen die voor meer dan 25 procent en soms meer dan 10 procent zijn aangetast, worden in dezelfde werkgang meegenomen, zodat uiteindelijk bloksgewijs laandelen opnieuw ingeplant kunnen worden. In 2018 werden op deze wijze 200 bomen verwijderd. De prognose tot en met 2022 is dat jaarlijks ongeveer 150 bomen geveld moeten worden, waarmee uiteindelijk alle 800 essen die voor meer dan 10 procent zijn aangetast, zijn geveld en deels weer vervangen door nieuwe laanbomen. Aangezien de aantasting zich nog wel blijft ontwikkelen, zal ook na 2022 jaarlijkse inspectie en vervanging van aangetaste essen blijven doorgaan.

Meer informatie over dit plan kan worden gevonden in het Vervangingsplan essen Neder-Betuwe, d.d. 4 december 2018.

Essentaksterfte

Essentaksterfte wordt veroorzaakt door de schimmel 'vals essenvlieskelkje' (*Hymenoscyphus fraxineus*). De ziekte begint als bladaantasting in de top of middenkroon en trekt van daaruit verder de boom in. Aangetaste takken en kroondelen sterven af, beginnend bij de jonge takken aan de buitenkant van de kroon. De boom verzwakt hierdoor en zal na een aantal jaar afsterven.

Behalve essentaksterfte komen andere ziekten en aantastingen voor bij zeer beperkte aantallen bomen; kastanjabloedingsziekte (59 bomen) en wilgenhoutrups (47 bomen).

2.6 Kwaliteit

De beheergegevens uit de vorige beheercyclus (2015-2017) zijn geanalyseerd om een beeld te geven van de kwaliteit van het bomenbestand.

De kwaliteit van het bomenbestand is te bepalen aan de hand van 3 criteria:

1. Conditie
2. Onderhoudstoestand
3. Veiligheidscategorie

Dataregistratie

De criteria die de kwaliteit van het bomenbestand beschrijven, zijn geregistreerd volgens de CROW-systematiek. De wijze van registreren zal in de toekomst worden vervangen door die van het Handboek Bomen. Deze methodes kennen andere indelingsklassen, waardoor de gegevens er anders uit zullen zien.

Voorbeeld: onderhoudstoestand

Bij het beschrijven van de onderhoudstoestand wordt de snoei-behoefte in percentages uitgedrukt. De CROW-systematiek en de registratie volgens Handboek Bomen volgen daarbij niet dezelfde indeling.

CROW-systematiek	Handboek Bomen (2018)	
	Begeleidings-snoei	Onderhouds-snoei
	Aanvaard, geen snoei-beurt	Aanvaard, geen snoei-beurt
Aanvaard 0-20%	Regulier 20-25%	Alleen alle probleemtakken verwijderen
Achterstallig 0-20% en probleemtakken aanwezig	Achterstallig 25-40%	Alleen alle probleemtakken verwijderen met hoge bewerkingsgraad bomen (50% van alle gesteltakken bevatten grof dood hout)
Verwaarloosd 20-40%, probleemtakken aanwezig en nog een 2 ^{de} snoei-beurt na 1 groeiseizoen	Verwaarloosd, 25-40% en nog een 2 ^{de} snoei-beurt na 1 groeiseizoen	

Hier zal bij komende inspecties, als de systematiek uit het Handboek Bomen wordt toegepast, extra aandacht voor zijn.

2.6.1 Conditie

Uit de gegevens blijkt dat 92 procent van de bomen een voldoende tot goede conditie heeft. 5 procent van de bomen heeft een onvoldoende conditie en 3 procent van de bomen heeft een slechte tot zeer slechte conditie.

2.6.2 Onderhoudstoestand

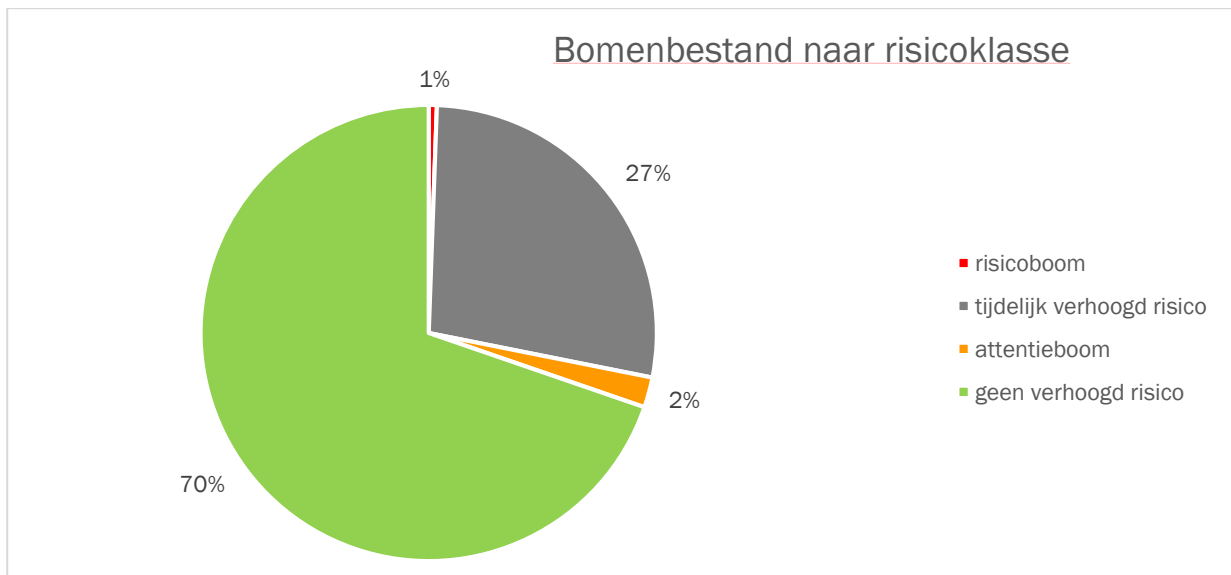
De onderhoudstoestand zoals tot en met 2018 is opgenomen met de CROW-systematiek laat een totaal zien van 34 procent van het bomenbestand met snoei-behoefte.

31 procent van de bomen heeft een achterstallig boombeeld en 3 procent heeft een verwaarloosd boombeeld.

2.6.3 Veiligheid

70 procent van het bomenbestand is ingedeeld in de veiligheidsklasse *geen verhoogd veiligheidsrisico*.

1 procent van de bomen is aangemerkt als *attentieboom* en 29 procent van de bomen heeft de status *risicoboom* of *boom met tijdelijk verhoogd risico*.

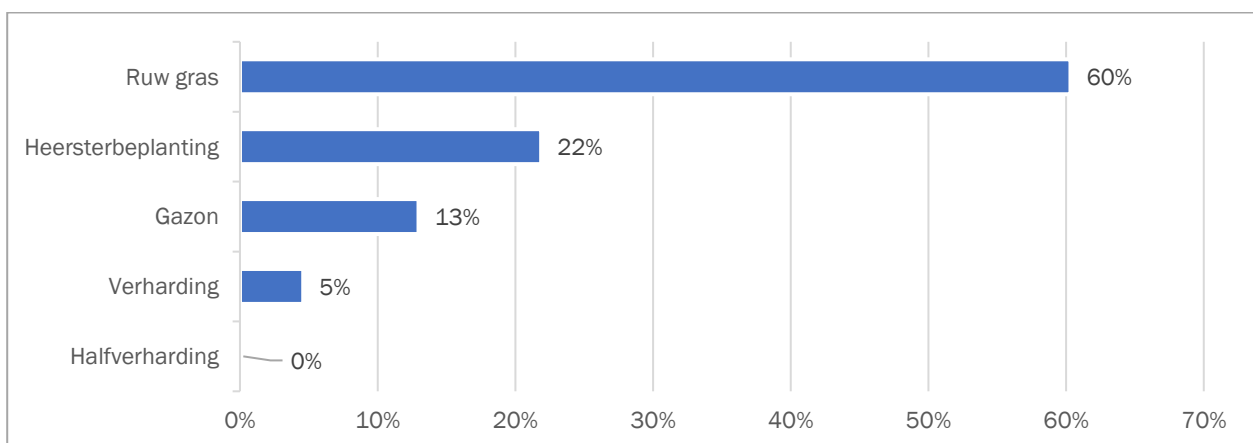
Figuur 2.4 Bomenbestand Neder-Betuwe, ingedeeld naar risicoklasse.

2.6.4 Kwaliteit algemeen

De hierboven beschreven gegevens zijn opgenomen met de CROW-systematiek. De komende jaren wordt de systematiek van Handboek Bomen geïmplementeerd en zullen de inspectiegegevens andere uitkomsten laten zien. Zodoende kan ook geen juiste inschatting gemaakt worden van de beheerkosten. Dit blijkt al op basis van een vergelijking van de huidige boomgegevens met de resultaten van een inventarisatie die in 2018 is uitgevoerd voor de pilot Strategisch Bomenbeheer. Hierbij zijn circa 500 bomen geïnspecteerd volgens de methodiek van het Handboek Bomen. Met de data uit de pilot is eveneens inzicht verkregen in de snoei-behoefte. Hieruit blijkt dat 68 procent van het bomenbestand een snoei-behoefte heeft. 52 procent van de bomen is in de pilot geregistreerd als *boom zonder noemenswaardige afwijkingen* (geen veiligheidsrisico), 4 procent als *attentieboom*, en 42 procent als *risicoboom*.

2.7 Standplaats

95 procent van de bomen in Neder-Betuwe staat in een open groeiplaats (zie figuur 2.5). Dit is een gunstige uitgangspositie omdat bomen in deze standplaats minder te maken zullen hebben met water- en voedingstekort en/of het veroorzaken van problemen zoals bestratingsopdruk.

Figuur 2.5 Bomenbestand Neder-Betuwe, ingedeeld naar standplaats.

2.8 Aandachtspunten en knelpunten

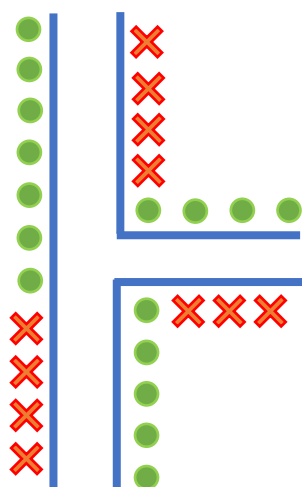
Uit de analyse van het bomenbestand is een aantal knelpunten naar voren gekomen.

2.8.1 Diversiteit bomenbestand

Een aantal boomsoorten komt in hoge aantallen voor in de gemeente Neder-Betuwe. Dit maakt het bomenbestand gevoelig voor ziekten en aantastingen zoals essentaksterfte. Daarnaast komt het niet overeen met de ambitie waarbij het bomenbestand en de diversiteit het visitekaartje zijn voor de boomkwekers van het gebied. Een grotere diversiteit kan ook de biodiversiteit van het gebied vergroten door gedurende het hele groeiseizoen een aanbod te hebben van bloeiende bomen voor insecten. Hier kan op worden ingespeeld door bij de aanplant meer aandacht te schenken aan diversiteit.

2.8.2 Aanplant

De afgelopen 10 jaar zijn relatief weinig nieuwe bomen aangeplant. De komende jaren zal meer aandacht moeten zijn voor nieuwe aanplant na uitval, anders zal door natuurlijk verloop het aantal bomen in de toekomst afnemen.

Door het hoge percentage aan essen en het voorkomen van essentaksterfte zal de komende jaren een groot aantal bomen uitvallen. Laandelen bestaande uit essen met een ernstige aantasting worden bloksgewijs geveld. Op diverse locaties is het daarbij van belang dat de doorgaande structuur behouden blijft, om zo niet te veel impact te hebben op beschermde soorten vanuit de Wet natuurbescherming. Denk bijvoorbeeld aan vliegroutes van vogels en vleermuizen, en foerageer- en verblijfplaatsen voor diverse diersoorten. Dit wordt opgelost door de bomen maar aan één kant van de weg te verwijderen. Nadat de geveldde bomen zijn vervangen, kunnen de bomen aan de andere kant van de weg verwijderd worden. Door zo om en om te vervangen, blijft bovendien de ruimtelijke beleving van een laanvormig landschapselement zo veel mogelijk behouden.

Figuur 2.6 Voorbeeld van bloksgewijze vervanging met behoud van doorgaande laanstructuur.

Om het bomenbestand uiteindelijk in aantallen op peil te houden, zullen naast de grootschalige vervanging van de essen, de komende jaren in verhouding meer bomen moeten worden aangeplant.

2.8.3 Dataregistratie

In het databestand zijn de gegevens niet eenduidig opgenomen en komen tegenstrijdigheden voor. Zo is bij een aantal bomen (2.482 stuks) geregistreerd dat er sprake is van (ernstige) gebreken, terwijl de bomen ook aangemerkt zijn als 'boom zonder verhoogd risico'. Bij een klein deel van deze bomen staat bovendien het boombeeld geregistreerd als 'aanvaard', wat inhoudt dat de boom niet hoeft te worden gesnoeid. Het implementeren van de systematiek van het Handboek Bomen en een goed registratiesysteem zijn belangrijke aandachtspunten. Aangezien de indeling van klassen en de wijze van registratie afwijken van de CROW-systematiek, is ondersteuning bij de implementatie van het Handboek Bomen gewenst.

Het heeft de voorkeur om te beoordelen welke gegevens standaard worden opgenomen tijdens een boomveiligheidscontrole en onderhoudsinventarisatie. Gegevens zoals 'conditie' en 'standplaats' worden bijvoorbeeld op dit moment nog niet standaard opgenomen.

Er zijn geen gegevens beschikbaar over bosplantsoenen. Het goed registreren en opnemen van bosplantsoenen wordt in gang gezet het komende jaar.

2.8.4 Actiepunten

- Aandacht voor voldoende nieuwe aanplant.
- Aandacht voor diversiteit in soortkeuze.
- Implementatie van de werkwijze van het Handboek Bomen bij inspectie, inrichting en beheer.
- Vastleggen hoe bosplantsoenvakken geregistreerd en beheerd zullen gaan worden.
- Een keuze maken voor een groenbeheersysteem en/of procesprogramma dat het registreren van bomen gemakkelijk en efficiënt maakt.

Hoofdstuk 3 | Bescherming van bomen

Gemeente Neder-Betuwe ziet het belang van haar bomen als onderdeel van het groene, Betuwse landschap (zowel binnen als buiten de bebouwde kom) en specifiek als visitekaartje voor de regio met het laanbomencentrum. Zij wil deze bomen graag behouden, en haar bomenbestand verbeteren en versterken. Zo hanteert de gemeente voor de eigen bomen de richtlijn van 0,6 boom per inwoner.

3.1 Beschermwaardige bomen

Elke boom in de gemeente Neder-Betuwe is op zijn eigen manier belangrijk. Door bomen in te delen in verschillende beleidsstatussen maakt de gemeente keuzes in de mate van aandacht en bescherming die elke boom krijgt. Want hoewel elke boom belangrijk is, moet hierbij wel rekening gehouden worden met de beleidsstatus en de functie van elke boom. Zo kent elke status zijn eigen prioritering in inrichtingseisen, beheerintensiteit, investeringsbereidheid en beschermwaarde.

De bomen in de gemeente Neder-Betuwe zijn onder te verdelen in 3 beleidsstatussen:

- waardevolle bomen en boomstructuren
- overige boomstructuren
- functionele bomen

Wat de precieze criteria en de randvoorwaarden per beleidsstatus zijn, is terug te vinden in *bijlage D 'Aanwijsregels criteria boomstatus'*.

3.1.1 Waardevolle bomen en boomstructuren

Dit zijn solitaire bomen of boomstructuren die een bijzondere waarde voor de omgeving vertegenwoordigen. Ze zijn beeldbepalend (vanwege hun grootte, soort, groeivorm of snoeiwijze), hebben een hoge natuurwaarde (bijvoorbeeld nestplaats, groeiplaats voor bijzondere flora) of hebben een grote cultuurhistorische waarde (bijvoorbeeld herdenkingsboom, markeerboom, geboortebom). Bomen die onderdeel zijn van een rijksmonument of gemeentelijk monument of dorpsgezicht vallen hier ook onder.

Waardevolle bomen zijn minimaal 50 jaar oud en hebben een minimale resterende levensverwachting van 5 jaar. Zowel gemeenten, overige overheid, natuurbeschermingsorganisaties, bedrijven en particulieren kunnen eigenaar zijn van waardevolle bomen.

Potentieel waardevol

Bomen die nog geen 50 jaar oud zijn, maar waar bij aanplant wel is geïnvesteerd in een zodanige groeiruimte dat de leeftijd van 80 jaar haalbaar zou moeten zijn, kunnen aangemerkt worden als potentieel waardevolle bomen. Deze aanplant kan, in goed overleg tussen particulier en gemeente, ook op particuliere grond plaatsvinden.

3.1.2 Boomstructuren

Meerdere bomen die samen in een lijn of vlak een bijdrage leveren aan de omgeving, krijgen de status boomstructuur. Ze kunnen samenhangen met de wegenstructuur van de dorpen (deze begeleiden en daarmee het verkeer leiden), zijn structuren met een natuur- of landschappelijke waarde, of hebben een cultuurhistorische achtergrond.

De boomstructuur als geheel is belangrijker dan het belang van behoud van de afzonderlijke bomen in zo'n structuur. Deze structuurbomen zijn in eigendom van de gemeente.

3.1.3 Functionele bomen

Alle overige gemeentelijke bomen en bosplantsoenvakken vallen onder de status functionele bomen. Ze kleden de straten en de wijken aan, ze zorgen voor een prettige en groene omgeving. En dat is ook meteen het belangrijkste wat ze moeten doen. Ze vertegenwoordigen geen extra waarde, functionele bomen moeten in de basis gewoon functioneren.

Omgevingswet

Omgevingsplan

In het Omgevingsplan worden de gemeentelijke regels, functies en normen voor de fysieke leefomgeving op basis van de Omgevingsvisie neergelegd. Daarnaast wordt het kapbeleid, zoals beschreven in dit hoofdstuk verder geregeld.

Dit vormt, samen met de huidige verordening, de basis voor de uiteindelijke regels en normen waar inwoners en ondernemers zich aan moeten houden.

Al deze uitgangspunten, regels en normen moeten straks een plek krijgen in het Omgevingsplan.

3.2 Bescherming, kap en herplant

Alle gemeentelijke bomen en de particuliere (potentieel) waardevolle bomen en -structuren zijn opgenomen in de gemeentelijke bomenregistratie. Hierin staan boomsoort, leeftijd en locatie (x- en y-coördinaten, adres) en worden de gesteldheid van de boom en eventuele maatregelen bijgehouden. Van bosplantsoenvakken wordt de locatie als vlak op kaart vastgelegd, en per vlak de voornaamste boomsoorten en samenstelling (verhouding boomvormers en struiken) en gemiddelde leeftijd geregistreerd.

Waardevolle bomen en boomstructuren, potentieel waardevolle bomen

In de gemeentelijke bomenregistratie zijn waardevolle bomen en structuren en potentieel waardevolle bomen ook gelabeld als waardevolle bomen of potentieel waardevolle bomen. Ook zijn ze apart benoemd in de 'Lijst van waardevolle bomen', met daarbij de specifieke waarde en daarmee reden voor aanwijzing als bijzondere boom. Alle inwoners van de gemeente Neder-Betuwe kunnen bomen voordragen als (potentieel) waardevolle boom. Voorgedragen bomen worden getoetst aan de vastgestelde criteria, en als ze voldoen toegevoegd aan de waardevolle bomenlijst. Deze lijst wordt door het college van burgemeester en wethouders (gemandateerd door de gemeenteraad) geactualiseerd en periodiek vastgesteld.

De (potentieel) waardevolle bomen van deze lijst mogen niet zomaar gekapt worden. Hiervoor is een omgevingsvergunning, activiteit kappen, nodig. Uiteraard voorzien van een goede onderbouwing van de reden voor de kap. Voor gemeente en overige partijen geldt een herplantplicht tenzij deze op gegronde wijze kunnen aantonen dat herplant niet op dezelfde locatie mogelijk is. Dan wordt er een alternatieve locatie aangewezen binnen de gemeentegrenzen.

Boomstructuren

In de structuurkaarten van het groenbeleid liggen de boomstructuren vast. Ook de aard van de structuur (weg, natuur, landschap, cultuurhistorie) wordt hierin gemarkeerd. De bomen van een boomstructuur zijn afzonderlijk gelabeld in de gemeentelijke bomenregistratie. Op die manier wordt altijd het signaal afgegeven dat de boom deel uitmaakt van een structuur en dat bij te nemen acties de complete structuur in acht genomen moet worden. Om een structuurboom te kappen, is geen omgevingsvergunning, activiteit kappen, nodig. Wel moet de gemeente een besluit tot kappen voorzien van een goede onderbouwing.

Het behoud van de structuur als duidelijke lijn of vlak is het belangrijkste. Soms kan het kappen van een enkele boom bijdragen aan verbetering van de structuur, bijvoorbeeld door hervorming van die structuur, of omdat de betreffende boom ziek is.

Herplant is bij het kappen van een structuurboom niet altijd direct en/of op dezelfde locatie mogelijk. Dit wordt per situatie bepaald, zie paragraaf 4.4 en 5.6.

Functionele bomen

Functionele bomen kunnen evenals structuurbomen zonder een omgevingsvergunning, activiteit kappen, verwijderd worden. Wel wordt er in het besluitvormingsproces een schriftelijke, ambtelijke onderbouwing vastgelegd van de reden voor kap. Gemeente Neder-Betuwe wil graag zorgvuldig en bewust met haar bomenbestand omgaan en voorkomen dat bomen 'zomaar' verdwijnen. Bij gekapte functionele bomen geldt dan ook altijd een herplantplicht. Het dunnen als beheermaatregel voor een bosplantsoenvak leidt niet tot een herplantplicht, maar het verwijderen van een (deel van een) vak wel. Ter compensatie van het verdwijnen van een (deel van een) bosplantsoenvak dient eenzelfde oppervlak aan nieuw bosplantsoen te worden aangeplant.

Bomen die niet binnen een bepaalde tijd op de oorspronkelijke locatie herplant kunnen worden, moeten ergens anders binnen de gemeente herplant worden. Is daar ook geen ruimte voor, dan is er sprake van een geldelijke compensatie waarmee de gemeente op een later moment alsnog nieuwe bomen kan aanplanten.

3.2.1 Bebouwde kom Wet natuurbescherming

Het gemeentelijke kapbeleid is van toepassing binnen de door de gemeente vastgestelde bebouwde kom conform Wet natuurbescherming, en op tuinen en erven buiten de bebouwde kom, en in een aantal andere gevallen waar de Wet natuurbescherming niet van toepassing is. Dit staat verder beschreven in *Hoofdstuk 4* en *bijlage B*.

3.3 Financiële waarde van bomen

Bomen hebben een belangrijke waarde voor het algemeen welbevinden, de gezondheid en de sociale cohesie. Daarnaast vertegenwoordigen bomen ook een bepaalde financiële waarde, die vooral van belang is voor bijzonder waardevolle bomen en bij schadegevallen.

De Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen (NVTB) hanteert een eigen methode om de financiële waarde van bomen te bepalen, de NVTB-methode. De huidige situatie en het actuele prijsniveau zijn hierbij belangrijk.

Het is van belang om de waarde van bomen te bepalen in de volgende situaties:

- Als één of meerdere bomen zijn beschadigd door werkzaamheden, verkeer of andere oorzaken. De gemeente kan, als de veroorzaker bekend is, vragen om een taxatierapport of daar zelf rechtstreeks opdracht voor geven na constatering van de schade. Met de NVTB-methode berekent de boomtaxateur wat de financiële waardevermindering is van de boom door de schade. Deze schade kan in rekening gebracht worden bij de veroorzaker.
- Als een waardevolle boom zonder vergunning wordt gekapt, dient de overtreder op last van de handhaver (buitengewoon opsporingsambtenaar van de gemeente) de getaxeerde waarde te storten in het bomenfonds. Daarnaast geldt een herplantplicht om de onterecht verdwenen boom te compenseren, en een onderhoudsplicht van 5 jaar voor deze nieuw aangeplante boom.
- Wanneer waardevolle bomen moeten wijken, bijvoorbeeld omdat een gebied een andere functie krijgt zoals woningbouw, of omdat de bestaande locatie eigenlijk niet meer voldoende ruimte biedt voor een goed functionerende boom. Van de te verwijderen waardevolle boom wordt, via de NVTB-methode, de waarde bepaald. De opdrachtgever betaalt de berekende totale boomwaarde aan de gemeente, die dit bedrag borgt in het bomenfonds.

3.3.1 Onderhoudsfonds / bomenfonds

Gemeente Neder-Betuwe wil op korte termijn een bomenfonds ontwikkelen, dat past bij het nog nieuw in te stellen kapbeleid. Dit fonds heeft uiteindelijk twee doelen:

1. Ondersteuning van particuliere eigenaren van waardevolle bomen.
2. Compensatie van gekapte bomen, voor zover dit niet 'in natura' kan.

Ondersteuning particuliere eigenaren

Over het algemeen hebben particuliere eigenaren van waardevolle bomen te maken met hogere onderhoudskosten die een boom op hoge leeftijd met zich mee brengt. Vanwege de toegevoegde waarde van deze bomen hebben eigenaren mogelijk recht op ondersteuning. Hierbij kan gedacht worden aan het aanbieden van een periodieke inspectie, een tegemoetkoming in de onderhoudskosten en/of een tegemoetkoming bij het planten van een nieuwe boom na (natuurlijke) uitval van de oorspronkelijke boom.

Hoe de ondersteuning (financieel, informatief, praktisch) uiteindelijk precies geregeld gaat worden en wat er allemaal onder zal vallen, zal vastgesteld worden bij de actualisatie van het groenbeleid en het opstellen van het gemeentelijke Omgevingsplan, waar de verordeningsregels voor bomen per 2021 onder zullen gaan vallen, bij inwerkingtreding van de Omgevingswet.

Compensatie van gekapte bomen

Wie een boom kapt, heeft te maken met herplantplicht. Dit geldt voor alle vergunningsplichtige bomen en boomstructuren. Wanneer herplant op de locatie zelf of in de directe omgeving niet mogelijk is, wordt de compensatiewaarde berekend.

Daarbij wordt rekening gehouden met:

- het inrichten van een geschikte groeiplaats, die past bij de status van de boom;
- het toepassen van een geschikte plantmaat (grootte) op basis van de status;
- de taxatiewaarde in het geval van een boom op de Lijst van waardevolle bomen.

Ook kan sprake zijn van een compensatie in het kader van een bouwproject, bij schade aan een boom, of een boete en compensatie bij het onterecht kappen (zonder vergunning) van een vergunningsplichtige boom.

Met dit compensatiegeld kan de gemeente nieuwe bomen aanplanten op daarvoor geschikte locaties binnen de gemeente.

Hoofdstuk 4 | Inrichting met bomen

Als groene ruggengraat van Neder-Betuwe zijn bomen belangrijke inrichtingselementen in de openbare ruimte. In het groenbeleidsplan 2017-2021 staat de ambitie voor een volledige groenstructuur. Het herstel van hoofd- en nevgroenstructuren door nieuwe bomen aan te planten, zodat laanstructuren doorlopen tot in de kern, is hiervan een voorbeeld. De nieuwe laanstructuren staan in het groenbeleidsplan per kern al ingetekend. In alle gevallen zal de gemeente Neder-Betuwe de inrichtingseisen van het Handboek Bomen volgen waarin gestandaardiseerde procedures, normen en kwaliteitseisen met betrekking tot werkzaamheden in en rond bomen staan beschreven.

De hoofdpunten van het uitvoeringsplan bomen die betrekking hebben op het beheer van bomen zijn als volgt:

- Identiteit en verbinding met het landschap.
  - Laanstructuren, verschillende gebieden, diversiteit, fruitbomen en knotbomen.
- Kwalitatief goed bomenbestand.
  - De juiste boom op de juiste plek.

4.1 Beplantingsbeeld

Gemeente Neder-Betuwe streeft naar een kwalitatief goed bomenbestand met gezonde, passende boomstructuren. Dit betekent dat de juiste boom op de juiste plek moet staan. De boombeheerder kan hiervoor enerzijds de juiste boomsoort kiezen en anderzijds de juiste groeiplaats creëren. Door soorten en typen bomen aan te planten die passen bij het gebied, wordt de landschappelijke karakteristiek in stand gehouden en versterkt. In de tabel hieronder wordt ingegaan op de bomen per gebied.

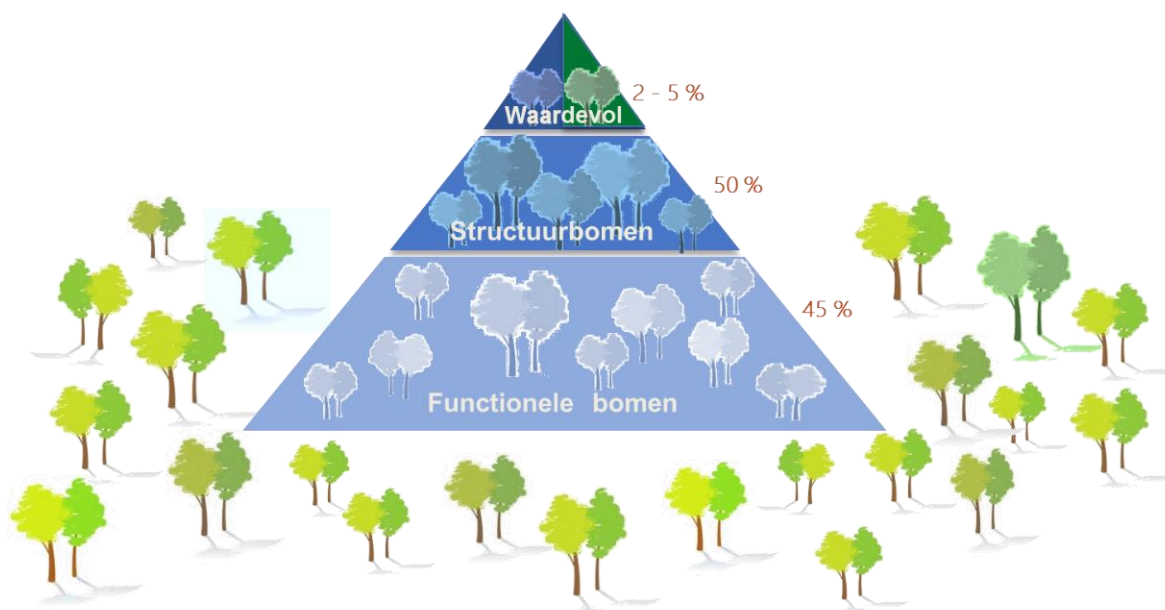
Aandachtspunten voor inrichting van de landschapsgebieden	
Komgronden	Behouden en versterken van de openheid van het landschap. Zo min mogelijk bomen om het open landschap te bewaren, met uitzondering van grienden en erfbeplanting als 'groene eilanden'. Inheemse soorten langs wegen.
Oeverwallen	Fruitbomen in de openbare ruimte als ze door inwoners beheerd worden. Potentieel waardevolle bomen die een geschikte groeiplaats hebben om uit te groeien tot waardevolle bomen.
Erven	Aandacht voor landschappelijke inpassing van bebouwing door streekeigen erfbeplanting. Particuliere waardevolle bomen en structuren. Inheemse soorten die een sociaal-culturele, economische of historische waarde hebben. Lei-, knot- of dakbomen, fruitbomen van alle ordes van grootte.
Woonwijken	Het uitgangspunt is dat uitbreiding van de bebouwing landschappelijk wordt ingepast in afstemming met de specifieke eigenschappen van de oeverwal of het komgebied. In nieuwbouwwijken kan diversiteit in het bomenbestand voor een eigen identiteit zorgen. Dit kunnen ook exoten zijn die goed gedijen onder de lokale groeiplaatsomstandigheden.
Centrumgebieden	Doorgaans past een boom van de 1 ^e orde van grootte niet vanwege beperkte boven- en ondergrondse groeiruimte. Bij oudere dorpskernen en centrumgebieden is het juist wenselijk om terug te grijpen naar boomsoorten en -vormen die typerend zijn vanuit historisch oogpunt. Door (toekomstige) beeldbepalende bomen aan te planten, worden bijzondere (ontmoetings-)plekken extra benadrukt.
Langs wegen	Bij hoofdwegen: Bomen van de 1 ^e orde van grootte. Bij secundaire wegen: Bomen van de 2 ^e of 3 ^e orde van grootte. Inheemse soorten. In rijverband worden resistente cultivars geplant zodat de structuur niet kwetsbaar is in geval van ziekten en aantastingen. Het aanplanten van verschillende soorten kan ook een manier zijn om de weerbaarheid te vergroten. Gelet wordt op de uitstraling van de structuur als visitekaartje van het Europees laanbomencentrum.
Uiterwaarden	Open karakter met oobossen.

Figuur 4.1 Aandachtspunten voor de inrichting van landschapsgebieden.

4.2 Investering naar beleidsstatus

De gemeente Neder-Betuwe kent 3 statuscategorieën en maakt onderscheid tussen

- 1) waardevolle solitaire bomen en -structuren,
- 2) structuurbomen,
- 3) overige functionele bomen, hier vallen ook bomen in bosplantsoen onder.

Figuur 4.2 Gewenste verdeling bomen per beleidsstatus.

De gewenste verdeling van de bomen per beleidsstatus is respectievelijk 2 tot 5 procent waardevolle bomen, 50 procent structuurbomen en 45 procent functionele bomen. Door bomen in te delen in verschillende beleidsstatussen (zie hoofdstuk 3) maakt de gemeente keuzes in de mate van aandacht en bescherming die elke boom krijgt.

Hoewel elke boom belangrijk is, bepaalt de beleidsstatus de inrichtingseisen en investeringsbereidheid. De investeringsbereidheid staat *hieronder* beknopt weergegeven. In hoofdstuk 5 (Beheer van bomen) wordt hier verder op ingegaan.

Status	Investeringsbereidheid	Voorbeelden van investeringen
Waardevolle bomen en waardevolle boomstructuren	+ (bovenregulier)	Het optimaliseren van de groeiplaats. Ondersteuning in onderhoud voor eigenaren van particuliere waardevolle bomen. 3-jaarlijkse BVO* en onderhoudscyclus. Boomsparende maatregelen.
Potentieel waardevolle bomen	++ (intensief)	Investeren in de juiste groeiplaatsinrichting. Aandacht voor voldoende nieuwe aanplant. 3-jaarlijkse BVO en onderhoudscyclus. Boomsparende maatregelen.
Overige boomstructuren	+ (regulier)	3-jaarlijkse BVO en onderhoudscyclus.
Functionele bomen	+ (regulier)	3-jaarlijkse BVO en onderhoudscyclus.
Bosplantsoen	- (extensief)	3-jaarlijkse BVO en onderhoudscyclus, gericht op veiligheid.

*BVO= BoomVeiligheidscontrole en Onderhoudsinspectie

Figuur 4.3 Investeringsbereidheid per beleidsstatus.

De benodigde groei- en standplaats wordt per statuscategorie, met behulp van de streefleefijd, de functie en het gewenste eindbeeld, bepaald aan de hand van de richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek Bomen.

Omgevingswet

Omgevingsprogramma's

In een programma kan het beleid verder uitgewerkt en vormgegeven worden, richting een beheerplan, om de doelstellingen uit de Omgevingsvisie te behalen. Het programma is gekoppeld aan het Omgevingsplan.

Concreet vormen de beleidsuitwerkingen (kapbeleid, beleid voor inrichting, beheer en communicatie), zoals beschreven in het tweede deel van hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4, 5 en 6 van dit uitvoeringsplan, samen de basis van een programma.

De verdere (praktische) invulling op tactisch niveau (wat en hoe wordt het uitgevoerd) wordt gevat in een meerjarig, cyclisch beheerplan.

4.2.1 Eindbeeld per beleidsstatus

Waardevolle bomen en waardevolle boomstructuren

Dit zijn solitaire bomen of boomstructuren met een minimale leeftijd van 50 jaar en een minimale resterende levensverwachting van 5 jaar, die een bijzondere waarde voor de omgeving vertegenwoordigen.

Het aantal geregistreerde waardevolle bomen en monumentale bomen (40 stuks) beslaat momenteel minder dan 0,3 procent van het totale bomenbestand. De gemeente heeft de intentie om het aantal waardevolle bomen en boomstructuren naar 2 tot 5 procent te laten groeien, hiervoor is extra investering nodig.

Gemeente Neder-Betuwe wil op korte termijn starten met het aanwijzen van waardevolle bomen op basis van toetsbare criteria. De nieuwe regels voor bomen (vergunningsplicht, bescherming, kap en herplant) zullen vastgelegd worden in het nog op te stellen integrale gemeentelijke Omgevingsplan, dat in 2021, bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet, geldig wordt. Dan kan ook de lijst met waardevolle bomen conform deze regels, tegelijk met het actualiseren van het groenbeleid worden vastgesteld.

Potentieel waardevolle bomen

Bomen die nog geen 50 jaar oud zijn, maar waar bij aanplant wel is geïnvesteerd in een zodanige groeirimte dat de leeftijd van 80 jaar haalbaar zou moeten zijn, kunnen aangemerkt worden als potentieel waardevolle bomen. Hiervoor is een toekomstbestendige groeiplaats nodig, waarbij ook de ondergrondse groeirimte conform Handboek Bomen is ingericht. Bovengronds dient er rekening te worden gehouden met conflicterende belangen, zoals gebouwen en infrastructuur.

Overige boomstructuren

Meerdere bomen die samen in een lijn of vlak een bijdrage leveren aan de omgeving, krijgen de status boomstructuur. Hierbij geldt geen specifieke leeftijdsgrens. Het bomenbestand van Neder-Betuwe kent relatief veel boomstructuren die als bomenrij bepalend zijn voor het landschap. Met het vervangen van zieke, aangetaste of afgestorven bomen in een bomenrij wordt gewacht tot er een aanzienlijk blok gelijktijdig vervangen kan worden.

De gemeente ziet een kans in het gebruik van snelgroeiende soorten bij de aanleg van nieuwe bomenrijen of ter vervanging van afgestorven bomen, zodat de laan in relatief korte tijd weer op beeld is. Te denken valt dan aan de gebiedseigen populier. Aandachtspunt hierbij is wel de kortere levensduur, waardoor deze bomen sneller weer vervangen moeten worden. Vooral wanneer snelgroeiende soorten in combinatie met langzamer groeiende, duurzame soorten worden aangeplant, moet rekening worden gehouden met tijdige vervanging.

Functionele bomen

Functionele bomen zorgen voor een groene aankleding van de wijk. De streefleefijd voor functionele bomen is circa 40 jaar. Bij de inrichting met functionele bomen wordt gestreefd naar meer diversiteit in nieuwbouwwijken. Wanneer stevast dezelfde 'modeboom' wordt gekozen, draagt de inrichting met bomen niet bij aan de eigen identiteit. Het is bij nieuwe wijken dan ook een aandachtspunt om te zoeken naar 'eigen' bomen om de wijk aan te kleden.

Bij oudere dorpskernen en centrumgebieden is het juist wenselijk om terug te grijpen naar boomsoorten en -vormen die typerend zijn vanuit historisch oogpunt. Zo versterken leibomen en knotbomen het historische karakter. Bovendien is de boven- en ondergrondse groeirimte in centrumgebieden vaak beperkt, waardoor vrijuit groeiende bomen overlast veroorzaken of te maken kunnen krijgen met een teruglopende conditie.

Bij de inrichting van nieuwe wijken of bij herplant na het kappen van functionele bomen kunnen inwoners aangeven welke vervangingsboom ze graag in hun wijk terugzien. Tree Center Opheusden stelt in afstemming met de gemeente een lijst op waaruit inwoners kunnen kiezen. Hierbij wordt rekening gehouden met de groeiplaats en het type boom dat het goed doet op deze ondergrond.

Bosplantsoen

Alle bosplantsoenvakken vallen onder de status 'functionele boom'. Met bosplantsoen wordt een prettige, groene leefomgeving gecreëerd. Ze vertegenwoordigen geen extra waarde. De inrichting van bosplantsoen is afgestemd op de functie, zoals de afscherming van gebouwen, omlijsting van een woonwijk, oibossen in de uiterwaarden en grienden in het komgrondegebied.

4.3 Boomsoorten in Neder-Betuwe

Het huidige bomenbestand van gemeente Neder-Betuwe bestaat uit 170 soorten. De gemeente heeft de intentie om dit aantal uit te breiden in samenspraak met Tree Center Opheusden. Het past goed bij een gemeente met het predicaat Europees Laanbomencentrum om bomen 'tentoon te stellen'. Een divers bomenbestand zorgt voor een gevarieerd beeld, maar helpt ook om de verspreiding te beperken van (meestal soortspecifieke) ziekten en aantastingen, zoals essentaksterfte.

De juiste boom...

- Door te kiezen voor inheemse boomsoorten of exoten die in vergelijkbare gebieden groeien, wordt de kans op een kwalitatief goed bomenbestand vergroot. In historische dorpscentra kan bijvoorbeeld gekozen worden voor vormbomen die de karakteristiek versterken. Weliswaar zijn vormbomen vanwege de snoei-behoefte kostbaarder in het beheer, maar ze hebben minder bovengrondse groeiruimte nodig.
- Fruitbomen horen vanuit historisch oogpunt in het gebied thuis en ook groeien deze bomen goed op de rijke bodem. Echter brengt het onderhoud van fruitbomen hoge kosten met zich mee en is er kans op overlast door vallend fruit en de insecten die daar op afkomen. De gemeente Neder-Betuwe heeft als uitgangspunt dat fruitbomen alleen in de openbare ruimte worden aangeplant wanneer inwoners aangeven dit graag te willen en wanneer zij ook zelf het onderhoud uitvoeren.
- Omdat bomen behalve door vruchtval ook voor overlast kunnen zorgen vanwege schaduwwerking of luizen, wordt er bij inrichting met bomen rekening gehouden met de mogelijke overlast die een boom kan geven.

... op de juiste plek

- De gemeente hecht aan een duurzame inrichting. Een passende groeiplaats hoort hierbij omdat een boom langer gezond en veilig blijft als de groeiplaats passend is voor de betreffende soort.
- De beste groeiplaatsen voor bomen zijn heesterbeplanting, ruwe berm en gazon. In het kader van klimaatadaptatie wordt verharding waar mogelijk vervangen door een groene bodembedekker. Het aanplanten van bomen in verharding moet waar mogelijk worden vermeden. De reden hiervoor is dat deze bomen regelmatig te maken krijgen met water- en voedingstekort. Regenwater wordt via de verharding afgevoerd naar putten en komt niet ten goede aan de boom. Onder de bestrating wordt vaak (wit) straatzand gebruikt dat goed is als fundering, maar geen voedingstoffen bevat. Bomen in verharding zullen sneller in groei stagneren en problemen veroorzaken, zoals bestratingsopdruk.

4.4 Integrale aanpak

De afdeling die verantwoordelijk is voor de fysieke pijler, werkt volgens de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte. Hierbij worden onderling belangen, wensen en eisen afgestemd van beheerders van onder meer groen, wegen, water, riolering en gebouwen. Het Handboek Bomen is daar ook in opgenomen. De richtlijnen uit het handboek worden zodoende meegenomen de planvorming, ontwerpfase en uitvoering met bomen.

Planvorming

Bomennorm

Voor alle projecten geldt dat de bomennorm van 0,6 boom per inwoner van toepassing is. Het maximale aantal bomen wordt bepaald door de beschikbare groeiruimte. Er worden niet meer bomen aangeplant dan volgens het Handboek Bomen technisch mogelijk is.

Projectinvloed

Als er al bomen aanwezig zijn, dan is het belangrijk om die in de planvormingsfase van een inrichtingsproject al te inventariseren en de mogelijke projectinvloed in kaart te brengen (nulmeting, indien nodig gevolgd door een Bomen Effect Analyse, Handboek Bomen 2018, hoofdstuk 16). In dit stadium kunnen bouw- en aanlegplannen namelijk nog gewijzigd worden.

Afstemming

Vroegtijdige afstemming met de betrokken disciplines kan dure ontwerpaanpassingen en vertragingen voorkomen, evenals het onnodig verwijderen van bomen. Diezelfde bomen kunnen in de nieuwe situatie zelfs een meerwaarde voor het project en de omgeving betekenen.

Ontwerpfase

Bomen Effect Analyse

Uit de nulmeting in de planvormingsfase blijkt of een Bomen Effect Analyse (BEA) nodig is (conform Handboek Bomen). Met een BEA kan worden beoordeeld in hoeverre het plan en de werkzaamheden invloed hebben op de huidige bomen, waarna mogelijk aanpassingen aan het projectplan gedaan kunnen worden. Dit wordt vastgelegd, samen met de gewenste streefleeftijden voor de bomen en de bijbehorende inrichtingseisen.

Kwaliteit voor kwantiteit

Voor de gemeente Neder-Betuwe is een kwalitatief goed bomenbestand belangrijker dan het aantal bomen, al wordt er wel naar gestreefd om de bomennorm van 0,6 boom per inwoner te handhaven. Kwaliteit betekent goed beheerbare, veilige en gezonde bomen. Het is belangrijk om al in de ontwerpfase van een ruimtelijk plan rekening te houden met de eisen van een efficiënt groenbeheer en -onderhoud.

Differentiatie per locatie

Op bepaalde locaties, zoals centrumgebieden of begraafplaatsen, kan worden gekozen voor boomsoorten en -vormen die meer en intensiever onderhoud vragen. Mits die bomen ook in de toekomst dat onderhoud kunnen krijgen.

Uitvoering

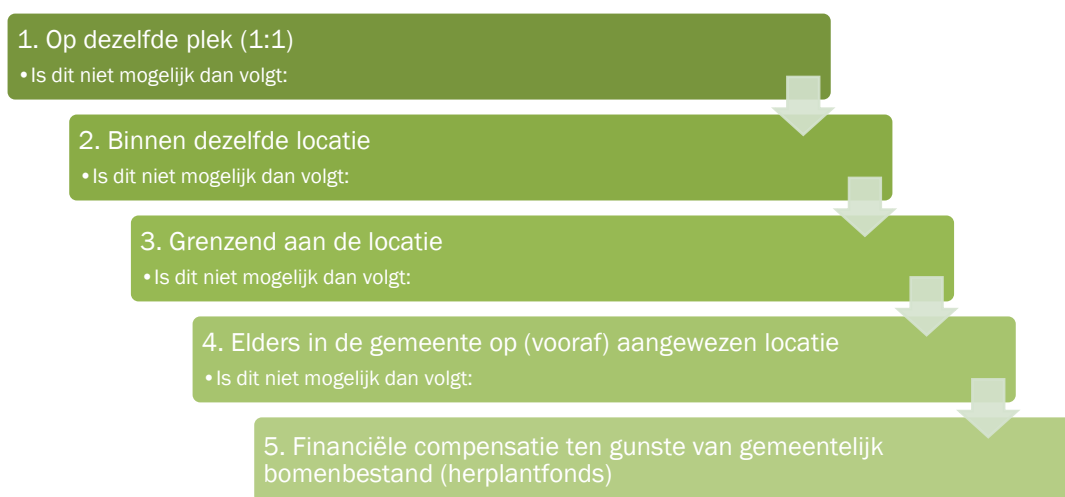
Werken rond bomen

Bomen kunnen ernstig te lijden hebben van werkzaamheden als maaien, graven, bouwen, ophogen, bronbemaling en het tijdelijk stallen van materieel en/of bouwmaterialen onder de kroonprojectie. Uitvoerders van civiele constructies zijn zich vaak niet bewust van de effecten van hun handelingen op bomen. De negatieve gevolgen van (bouw)werkzaamheden zijn bij bomen vaak pas 3 tot 5 jaar later zichtbaar.

In de uitvoeringsfase is het uitvoeringsbestek vanzelfsprekend leidend. Paragraaf 2.17 uit het Handboek Bomen 2018 beschrijft deze eisen voor het behoud van bestaande bomen. Deze eisen en randvoorwaarden ten aanzien van bomen dienen in het bestek te worden opgenomen. Uiteraard is ook een adequaat toezicht op de uitvoering van wezenlijk belang.

Vervangen van bomen

Soms zal een boom moeten wijken. De bomen die moeten verdwijnen worden in principe binnen 1 plantseizoen 1 op 1 vervangen, tenzij er sprake is van een doorgaande laanstructuur. Waar mogelijk op dezelfde plek en anders op een andere plek binnen de gemeente. *Onderstaande* vervangingsladder geldt daarbij als richtlijn:

Figuur 4.4 Richtlijn bij vervanging van bomen.

Herplant bosplantsoen

Bij het verwijderen van (delen van) bosplantsoenvakken wordt de herplant uitgevoerd op basis van het oppervlak aan bomen dat is verwijderd. Dit oppervlak moet vervangen worden door evenveel vierkante meters aan bosplantsoen. Ook voor de herplant en vervanging van bosplantsoenvakken kan de vervangingsladder (figuur 4.4) gebruikt worden.

Herplant structuurbomen

Bij vervanging van bomen in een structuur is het vaak minder wenselijk om 1 op 1 te vervangen. Nieuwe aanplant in een rij met vol uitgegroeide bomen zal veel moeite hebben om voldoende water, licht en ruimte te claimen en zal daardoor in ontwikkeling achterblijven. Het heeft in die gevallen de voorkeur om inboet uit te stellen tot een groter deel (40 procent) van de rij vervangen kan worden, zodat de nieuwe aanplant bloksgewijs (eventueel per weghelft) uitgevoerd kan worden. Dit geeft tevens een netter, gelijkmatiger beeld.

Hoofdstuk 5 | Beheer van bomen

Het is belangrijk dat bomen veilig zijn voor hun omgeving. Wanneer een boom schade of letsel veroorzaakt bij derden, en niet kan worden aangetoond dat aan de zorgplicht is voldaan, kan de boomeigenaar daarvoor aansprakelijk gesteld worden. Dit geldt zowel voor de gemeente als ook voor particuliere boomeigenaren, ongeacht de beleidsstatus van de boom.

Het regelen van het dagelijks beheer en onderhoud van bomen in Neder-Betuwe is één van de bouwstenen voor het uitvoeringsplan bomen. Om de bomen goed te kunnen beheren, is een aantal zaken van belang. Gemeente Neder-Betuwe zet in op een goede registratie van haar boomgegevens, investering in een goede kwaliteit van haar bomen, beheren volgens een vaste werkwijze in een cyclus, investeringen op beheer naar gelang de beleidsstatus van de boom, en eenduidige richtlijnen voor een afweging bij overlast. Hierbij zijn een heldere rolverdeling en een actueel inzicht in alle aspecten van het bomenbestand van belang.

5.1 Handboek Bomen

De gemeente Neder-Betuwe beschikt over een gebruikerslicentie van het Norminstituut Bomen en heeft daarmee toegang tot de meest actuele versie van het Handboek Bomen. De gemeente houdt zich onder meer aan de kwaliteitseisen die het handboek stelt voor inrichting, inspectie en dataregistratie. Alle inspecties en werkzaamheden aan bomen worden uitgevoerd door aantoonbaar vakbekwame mensen. Het handboek zorgt voor kaders en voor een eenduidige, heldere taal waardoor miscommunicatie wordt voorkomen. Doordat alle handelingen rondom bomen goed omschreven staan, kunnen deze ook eenduidig en gemakkelijk getoetst worden (handhaving).

5.2 Ontwikkelen van een goed bomenbestand

Het huidige bomenbestand van de gemeente Neder-Betuwe is het resultaat van in het verleden gemaakte keuzes. Door voortschrijdende inzichten en de groeiende waardering voor bomen worden er in de huidige situatie andere keuzes gemaakt. Het gevolg is dat er diverse bomen op een plek staan, die met de huidige inzichten niet geschikt wordt geacht: groeiplaats en locatie zijn niet altijd passend voor de gekozen soort of boomgrootte. Dit leidt tot problemen met de conditie en/of de beheerbaarheid van bomen.

De gemeente Neder-Betuwe accepteert dat haar bomenbestand niet op korte termijn volledig op orde zal zijn en dat er locaties zijn waar maatwerk in het beheer nodig blijft. Wel zorgt de gemeente dat alle knelpunten goed in beeld zijn, zodat deze op termijn alsnog verholpen kunnen worden. Het meest (kosten)efficiënt is om het vervangen van bomen zo veel mogelijk mee te nemen in toch al geplande renovaties of herinrichtingsprojecten.

5.3 Registratie boomgegevens

Het registreren van bomen is niet alleen noodzakelijk om te kunnen voldoen aan de wettelijke zorgplicht, maar ook om inzicht te verkrijgen in het gevoerde beheer, in de kwaliteit en in de kosten. Het registratiesysteem is efficiënt, zorgt voor een eenduidige opname van gegevens en is gebruiksvriendelijk. De gegevens zijn makkelijk opvraagbaar uit het systeem.

Alle individueel beheerde gemeentelijke bomen, waardevolle particuliere bomen en bosplantsoenvakken worden in het bomendatabestand van de gemeente Neder-Betuwe geregistreerd.

Individueel beheerde bomen

Van de individueel beheerde bomen zijn de algemene boomgegevens (soort, boomhoogte, stamdiameter, standplaats), de conditie, onderhoudsgegevens (snoeiwijze, boombeeld) en gegevens over veiligheidsgebreken inzichtelijk.

Bosplantsoenvakken

Van alle gemeentelijke bosplantsoenen wordt inzichtelijk gemaakt:

- de hoeveelheid bomen per hectare;
- de gemiddelde boomhoogte;
- 5 meest voorkomende boomsoorten;
- het aanlegjaar van het vlak;
- de onderhoudsstaat
- de uitgevoerde veiligheidsmaatregelen.

Bomen in een bosplantsoenvak waarvoor specifieke veiligheidsmaatregelen gelden (vellen, gerichte snoei) worden op het kaartmateriaal als boomstippen in het vlak getekend. De gegevens van zo'n boom worden op individueel niveau geregistreerd.

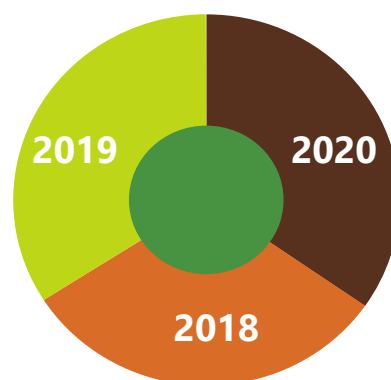
5.4 Cyclisch bomenbeheer

De gemeente Neder-Betuwe beheert haar bomen volgens een cyclus van 3 jaar. Hierbij wordt een vast stappenplan gevolgd van inventariseren, besluiten, voorbereiden en uitvoeren. Per stap worden de verzamelde gegevens en keuzes vastgelegd. De uitvoering van de maatregelen is zo gekoppeld aan de inventarisatie.

Door een beheercyclus van 3 jaar aan te houden, is het bomenonderhoud efficiënt en effectief ingericht en wordt voldaan aan de zorgplicht. Per cyclusjaar wordt een derde deel van het hele bomenbestand geïnspecteerd (BoomVeiligheidscontrole en Onderhoud, BVO), attentiebomen jaarlijks. Aan de hand van de verzamelde gegevens wordt bijgestuurd op het beheer of budget om de gewenste doelen (kwaliteit) te bereiken.

Met heldere en toegankelijke informatie via lokale mediakanalen (zie bijlage E 'Communicatiemiddelen') maakt de gemeente aan inwoners duidelijk waar, wanneer en waarom bepaalde beheermaatregelen wel of niet genomen worden. Op deze manier wil de gemeente vragen en meldingen voor zijn en het aantal klachten minimaliseren.

5.5 Investeren in een goede kwaliteit

Een kwalitatief goed bomenbestand betekent een bomenbestand met goed onderhouden en goed groeiende bomen. Het aandeel risico- en attentiebomen is relatief laag.

Het onderhoud draagt bij aan een gezond, veilig en duurzaam bomenbestand. Daarbij ligt de nadruk op monitoring en preventief beheer, waarbij toekomstige knelpunten voorzien en daarmee (deels) voorkomen kunnen worden. Alle boomgegevens worden periodiek, tijdens de BVO, geactualiseerd. Per complete BVO-cyclus zal de snoei-behoefte (aandeel te snoeien bomen binnen het gemeentelijke bomenbestand) uitkomen op 40 procent.

Het aantal geregistreerde gemeentelijke bomen en het areaal bosplantsoen dient gelijk te blijven. Bij kap worden de bomen ingeboet of vindt er elders een compensatie plaats (dunning van bosplantsoenvakken valt niet onder reguliere kap, en telt hierin dan ook niet mee). Bij het verwijderen van bomen uit een structuur kan bepaald worden dat inboet op die locatie niet passend is, of uitgesteld dient te worden tot een groter deel van de structuur aan vervanging toe is.

Er zijn plekken in de gemeente waar het beheer extensiever kan zijn. In parken en ruime groenvlakken is ruimte om bomen vrijuit te laten groeien. Bij deze bomen hoeft hooguit veiligheidssnoei te worden uitgevoerd. Het streven is om een groter aantal *vrij uitgroeiende bomen* te hebben, op plaatsen waar dat mogelijk is. Neder-Betuwe is terughoudend bij inboet van knotwilgen in bestaande structuren, omdat deze bomen relatief duur zijn. Dit geldt ook voor andere vormbomen en fruitbomen.

Bij een goed onderhouden bomenbestand is het aantal bomen met gebreken automatisch ook laag. Bij de 3-jaarlijkse BVO wordt van de bomen van de gemeente de actuele veiligheidsrisicoklasse geregistreerd (zie de tabel hieronder).

Veiligheidscategorie	Omschrijving	Streefaandeel bomenbestand
Boom zonder noemenswaardige afwijkingen	Een boom die in het kader van de veiligheid geen noemenswaardige afwijkingen vertoont, vereist geen (gerichte) veiligheidsmaatregelen.	70 procent
Attentieboom	Een boom met een afwijking die in de huidige situatie niet tot een reëel veiligheidsrisico leidt, maar op termijn wel breuken/of instabiliteitsgevaar kan opleveren, wordt als attentieboom aangemerkt. Actieve maatregelen zijn bij een attentieboom niet aan de orde. Wel dient de boom jaarlijks visueel te worden geïnspecteerd.	2 procent
Risicoboom	Wordt er bij een boom een afwijking geconstateerd (of vermoed) die leidt tot een reëel veiligheidsrisico voor de omgeving, dan wordt deze boom als risicoboom benoemd. Er dient in dat geval altijd een actieve maatregel te worden uitgevoerd om het veiligheidsrisico te minimaliseren.	28 procent

Figuur 5.1 Omschrijving en streefaandeel veiligheidscategorieën bomen.

De gemeente streeft naar een zo'n hoog mogelijk percentage van bomen met een voldoende tot goede conditie. Dat kan voor een groot gedeelte worden bereikt door een goede inrichting van de groeiplaats (zie hoofdstuk 4 *Inrichting met bomen*). Bomen waarbij uit de BVO blijkt dat deze van slechte kwaliteit zijn (veiligheid, conditie, snoei) en dat dit met passende beheermaatregelen niet te verbeteren is, zullen worden vervangen. Hierbij wordt, waar mogelijk, vervanging van (delen van) bomenrijen gecombineerd met andere projecten in de openbare ruimte op die locatie.

Op plekken waar veel bomen met een slechte kwaliteit staan en waar geen andere projecten in de openbare ruimte zullen starten, moeten de bomen als apart project vervangen worden.

5.6 Beheer naar beleidsstatus

De gemeente Neder-Betuwe kent 3 statuscategorieën en maakt onderscheid tussen

- 1) waardevolle solitaire bomen en -structuren
- 2) structuurbomen
- 3) overige functionele bomen, waaronder ook bomen in bosplantsoen.

Aan de hand van de beleidsstatus wordt bepaald welke mate van inspanning, ook financieel gezien, passend is.

(Potentieel) waardevolle bomen en boomstructuren

Bij (potentieel) waardevolle solitaire bomen en -structuren doet de gemeente bij beheermaatregelen aan de boom of werkzaamheden in de buurt van de boom veel moeite om de boom of de structuur in stand te houden. De investeringsbereidheid voor instandhouding is relatief hoog. Dat houdt in dat er extra inspanningen worden gedaan op het gebied van onderzoek, dat een bepaalde mate van overlast geaccepteerd wordt en dat actief wordt gezocht naar passende maatregelen om de boom in stand te houden. De mogelijke ondersteuning in onderhoud van particuliere waardevolle bomen via een nog op te richten bomenfonds zal de komende jaren nader worden uitgewerkt.

Bij herinrichtingsprojecten zet de gemeente in op bescherming en waar mogelijk positie- en groeiplaatsverbetering van de boom of structuur. In principe moet een waardevolle boom of structuurboom behouden blijven, tenzij er sprake is van een veiligheidsrisico. Veiligheid gaat altijd voor, ook op maatschappelijke belangen, en als de veiligheid niet gewaarborgd kan worden is kap soms de enige optie. Dat kan overigens alleen met een ontheffing van het kapverbod, waarbij de noodzaak tot kappen goed onderbouwd moet worden. Dit geldt ook voor waardevolle solitaire bomen die eigendom zijn van particulieren.

Overige boomstructuren

Bij boomstructuren gaat het vooral om het behoud van de lijn of het vlak. Het gaat om het functioneren van het geheel. De gemeente kan dan ook bepalen dat minder vitale bomen moeten wijken als dit de structuur als geheel ten goede komt. Zo kan 1 boom met een slechte kwaliteit het beeld van de structuur als geheel minder aantrekkelijk maken, en vormt een door ziekte aangetaste boom in een rij een potentieel risico voor de gezondheid van de rest van die bomenrij.

Herplant is bij het kappen van een structuurboom niet altijd direct en/of op dezelfde locatie mogelijk. Een kleine, jonge boom past qua beeld niet in een volgroeide structuur, en heeft door grote concurrentiedruk van de omringende bomen minder kans om zich goed te ontwikkelen.

Herplant wordt daarom per situatie bepaald. Het uitstellen van herplant binnen een structuur is een optie, bijvoorbeeld tot een bepaald uitvalpercentage bereikt is, of omdat binnen bepaalde tijd herinrichting van die locatie plaatsvindt en op dat moment alle elementen in de openbare ruimte tegelijkertijd aangepakt kunnen worden. In andere gevallen kan de herplant ook elders binnen de gemeente worden gerealiseerd.

Functionele bomen en bosplantsoenvakken

Overige gemeentelijke bomen (de zogenaamde functionele bomen) dienen vooral als groene aankleding van de omgeving. Ook bosplantsoenbomen vallen binnen deze categorie. Bij deze bomen wordt regulier onderhoud gepleegd. Bomen die niet (meer) goed functioneren, worden vervangen. Hoewel geen kapvergunning nodig is, zal de reden voor kap wel onderbouwd moeten worden.

Bij herinrichtingswerkzaamheden is vervanging van functionele bomen meestal de beste optie, omdat de beoogde omlooptijd van functionele bomen vaak redelijk synchroon loopt met die van andere (inrichtings)elementen in de openbare ruimte. Alleen als de resterende levensduur zo hoog is dat ze naar alle waarschijnlijkheid nog een omlooptermijn mee kunnen, kan de gemeente overwegen om met extra spanningen de bomen te behouden. Vaak spelen financiële overwegingen een belangrijke rol in de keuze tussen in stand houden of kappen.

Als in een straat meerdere bomen tegelijk vervangen worden (minimaal 20 procent), dan is het mogelijk om, binnen door de gemeente gestelde kaders, bewoners een keuze te laten maken welke boomsoorten teruggeplant moeten worden. De kaders worden door de gemeente opgesteld in samenwerking met Tree Center Opheusden.

5.7 Ziekte en aantastingen

Ziekten en aantastingen zijn onvoorspelbaar en vormen een bedreiging voor het duurzaam voortbestaan van bomen. In de gemeente Neder-Betuwe komen verschillende boomziekten voor, waarvan het verloop als onderdeel van de BVO gemonitord wordt. Daarnaast zorgt de boombeheerder dat hij/zij op de hoogte is van de ontwikkeling van nieuwe ziekten en aantastingen, ook in naastgelegen gemeenten. Voor iedere ziekte of aantasting bepaalt de gemeente welk risico het oplevert voor de boom, en daarmee voor de veiligheid van de omgeving (mechanische problemen), en voor het bomenbestand als geheel (verspreiding). In het algemeen geldt dat bomen met een mindere conditie vatbaarder zijn voor ziekten en aantastingen.

Afhankelijk van de impact van de betreffende ziekte of aantasting bepaalt de gemeente wat passende maatregelen zijn. Dat is ook afhankelijk van de beleidsstatus van de aangetaste boom of bomengroep:

- Bij waardevolle solitaire bomen of bomen in waardevolle structuren kijkt de gemeente of de boom met extra ingrepen nog enige tijd te behouden is.
- Bij de overige boomstructuren kijkt de gemeente vooral naar de toekomstverwachting van de structuur als geheel.
- Bij de functionele bomen en bosplantsoenvakken bepaalt in de eerste plaats de veiligheid en vervolgens de beheerbaarheid (de benodigde beheeringrepen afgewogen tegen de kosten ervan) of de boom kan blijven staan of vervangen moet worden.

Vervanging van bomen wordt zo veel mogelijk 1 op 1 gedaan, tenzij het een structuur betreft. Bij het vervangen van bomen houdt de gemeente rekening met de soortkeuze. Zaken die meespelen bij het kiezen van een bepaalde boomsoort zijn de bijdrage aan klimaatadaptatie, gewenste diversiteit, natuurbeleving, mogelijke ecosysteemdiensten, resistente soorten, streekeigen soorten en gewenste boomtypen.

5.8 Last van bomen

Bomen dragen bij aan een prettige groene leefomgeving en zijn belangrijk voor de leefbaarheid. Soms veroorzaken bomen echter overlast. Bomen laten nu eenmaal bladeren of vruchten vallen, geven schaduw, en laten dode takken vallen. Dit kan door mensen als hinderlijk ervaren worden.

In het verleden zijn soms keuzes gemaakt die hebben geleid tot ongewenste effecten van bomen in de huidige situatie, zoals lichtontneming, uitzichtsderving, bestratingsopdruk, insecten- en vogeloverlast, of overlast door vallende bladeren, takken of vruchten.

Overlast is altijd subjectief, wat de één als extreme overlast ervaart, vindt een ander er gewoon bij horen. Last van schaduw, bladeren, insecten en vogelpoep zijn geen reden om een boom te verwijderen. Toch kunnen er situaties zijn waarin de overlast zo groot is dat kappen gerechtvaardigd is. In *bijlage F 'Richtlijnen bij overlast'* wordt een aantal meetbare criteria gegeven, en wordt aangegeven of deze klacht een reden kan zijn om de boom te kappen. Veel overlast van bomen kan voor de toekomst voorkomen worden als bij nieuw aan te planten bomen weloverwogen keuzes worden gemaakt wat betreft de locatie, de soort en passend beheer.

Procedure bij overlast

De bewoner(s) meldt/melden de overlast bij Avri. Een boomtechnisch deskundige beoordeelt de situatie. Is de situatie op basis van de door de gemeente vastgestelde criteria onacceptabel, dan kan Avri overwegen maatregelen te treffen. Allereerst wordt bekeken of de overlast verholpen kan worden met boombehoudende maatregelen, zoals snoeien. Als de boom al ingepland staat voor een periodieke snoeironde die op korte termijn zal plaatsvinden, dan onderneemt Avri geen extra actie. Als er sprake is van een onderhoudsachterstand, dan kan Avri besluiten om eerder te snoeien dan in de planning is vastgelegd. Avri kiest altijd voor de minst ingrijpende maatregel waarmee de overlast opgelost kan worden.

De beleidsstatus bepaalt de investeringsbereidheid om boombesparende maatregelen in te zetten om de overlast te verhelpen en de boom te behouden. Van de meest gangbare klachten en meldingen is een overzicht gemaakt met de acties en maatregelen die worden uitgevoerd. In enkele gevallen kan de overlast aanleiding geven om de mogelijkheden tot kap van de boom te onderzoeken. Als één of meerdere bomen worden verwijderd, bepaalt Avri, in samenspraak met de gemeente, of er passende ruimte is voor nieuwe aanplant. In die overweging wordt ook meegenomen of die eventuele nieuwe aanplant in de toekomst weer overlast kan gaan geven.

In *bijlage F* staan de mogelijkheden per situatie genoemd.

Hoofdstuk 6 | Communicatie en participatie

6.1 Communicatie op maat

In het communicatiebeleidsplan van de gemeente Neder-Betuwe wordt erop gewezen dat alle activiteiten die het gemeentebestuur en de gemeentelijke organisatie ondernemen gericht zijn op de inwoners. Het betekent voor communicatie dat bij alles de vraag wordt gesteld: *wanneer en hoe* communiceren wij *welke boodschap* naar *welke inwoners*?

Participatie is één van de pijlers van het uitvoeringsplan bomen. De ambities en doelstellingen die in hoofdstuk 1 zijn genoemd, worden meegenomen in de beschrijving van de volgende situaties.

Communicatie en participatie (inwoners)	<ul style="list-style-type: none"> • Meldingen- en klachtenregistratie en afhandeling • Erfbeplanting • Waardevolle bomen en potentieel waardevolle bomen aanwijzen • Herplant functionele bomen • Onderhoud van groenstroken en boomspiegels • Beheer van fruitbomen
Communicatie en participatie (binnen gemeentelijke organisatie/op bestuurlijk niveau)	<ul style="list-style-type: none"> • Interne afstemming • Afstemming met andere bestuursorganen

Figuur 6.1 Communicatie en participatie in verschillende situaties.

Figuur 6.2 Participatieladder.

6.1.1 Communicatiemiddelen

Gemeente Neder-Betuwe maakt gebruik van de diverse communicatiemiddelen, zoals weergegeven in *bijlage E*. Bij de uitwerking van bovenstaande situaties wordt vermeld welk(e) middel(en) van toepassing is/zijn.

6.1.2 Participatieladder

Er kan op verschillende niveaus worden geparticipeerd zoals weergegeven op de participatieladder *hiernaast*. Bij iedere trede verandert de rol van de inwoners en de rol van de overheid. In *bijlage G* is die samenhang weergegeven. Bij de beschrijving van de verschillende situaties wordt ook de wijze van participatie vermeld.

6.2 Communicatie en participatie met inwoners

6.2.1 Registratie en afhandeling van klachten en meldingen

Inwoners met klachten of meldingen over de openbare ruimte, zoals onderhoud aan bomen, worden via de gemeentelijke website doorverwezen naar de website van beheerder Avri. Ook via de mobiele app van Avri kunnen inwoners meldingen doorgeven.

Openstaande meldingen zijn in te zien via de website en de mobiele app. Naast de meldingen die via dit online formulier binnenkomen, wordt de gemeente rechtstreeks benaderd via de balie of een e-mail aan het klantencontactcentrum of in een persoonlijk gesprek met een ambtenaar. De indiener krijgt een melding wanneer de klacht wordt opgepakt (trede 1, informeren).

Iedere maand vindt ambtelijk overleg plaats tussen gemeente en Avri. Hierbij wordt besproken welke klachten zijn binnengekomen en wie er verantwoordelijk is voor de afhandeling. De leidraad hierbij is dat zaken die gaan over beheer worden opgepakt door Avri en beleidszaken door de gemeente. Uitzondering op deze verdeling vormen de waardevolle bomen en boomstructuren. Klachten die hierover gaan, worden vanwege de beschermwaardige status met de gemeente besproken. Er worden dan beheermaatregelen op maat gemaakt waarbij het behoud van de boom of structuur voorop staat.

Wanneer een nieuwe snoei- of kapronde gepland staat, is via een online kaart op de website van Avri te zien waar dit plaatsvindt.

Veelgestelde vragen worden beantwoord op de website van Avri. Specifieke vragen over boombeheer en onderhoud zullen hieraan worden toegevoegd. Daarbij wordt ook verwezen naar *bijlage F Richtlijnen bij overlast*.

6.2.2 Herplant functionele bomen

Als functionele bomen moeten worden gekapt, krijgen aanwonenden hier ruim van tevoren informatie over (trede 1, informeren). Dit kan aan de hand van schriftelijke communicatie of in de vorm van een bewonersbijeenkomst. Hierbij wordt de reden van kap toegelicht en uitleg gegeven over de compensatie voor de bomen die gaan verdwijnen.

Als compensatie van functionele bomen geldt 1 op 1 herplantplicht. Tree Center Opheusden stelt aan de hand van gemeentelijke criteria (zoals beschikbare groeiplaats, budget voor inrichting en beheer en het voorkomen van overlast) een lijst op van mogelijke vervangingsbomen (trede 5, meebeslissen). Deze lijst wordt aan inwoners voorgelegd, vervolgens kunnen zij hun voorkeur schriftelijk aangeven. Op basis van het advies van inwoners maakt de gemeente een beslissing welke bomen herplant worden (trede 3, adviseren).

6.2.3 Onderhoud van groenstroken en boomspiegels

Zelfbeheer van groenstroken en boomspiegels door inwoners is mogelijk in de gemeente Neder-Betuwe. Hierover worden inwoners schriftelijk geïnformeerd via de website en de media. Men kan zijn eigen straat de uitstraling geven die de aanwonenden graag zien. Echter dienen ook vrijwillige beheerders zich te houden aan richtlijnen voor onderhoud, zodat er geen schade ontstaat aan de bomen. Hiervoor zijn publieksvriendelijke onderhoudsrichtlijnen in ontwikkeling, conform het Handboek Bomen.

De uitstraling van het gebied, de frequentie van onderhoud en het onderhoudsniveau, leggen de inwoners in afstemming met elkaar zelf vast (trede 6, zelf organiseren). Zij sluiten daarvoor een onderhoudscontract met de gemeente. Wanneer er echter niet meer kan worden voldaan aan de afspraken in het contract, dan neemt de gemeente in goed overleg het reguliere beheer weer over (trede 5, meebeslissen). Om de voortgang te monitoren en op de hoogte te blijven van het animo onder de vrijwillige beheerders is een persoonlijk gesprek van tijd tot tijd (circa 2 keer per jaar) nodig.

6.2.4 Beheer van fruitbomen

De gemeente is terughoudend in de aanplant van fruitbomen vanwege het intensieve onderhoud en de grote kans op overlast van insecten. Echter, wanneer er draagvlak is onder de aanwonenden dat inwoners zelf zorgdragen voor het onderhoud, dan is de gemeente bereid tot aanplant van fruitbomen (trede 6, zelf organiseren).

De gemeente zal de bomen inspecteren in de 3-jaarlijkse cyclus en het onderhoudsadvies uit de inspectierapportage delen met de vrijwillige beheerders. De werkzaamheden die hieruit voortvloeien, voeren bewoners zelf uit (trede 6, zelf organiseren). Zij sluiten daarvoor een onderhoudscontract met de gemeente. Wanneer er echter niet meer kan worden voldaan aan de afspraken in het contract, dan neemt de gemeente in goed overleg het reguliere beheer weer over (trede 5, meebeslissen).

6.2.5 Erfbeplanting

De gemeente wil bewoners stimuleren om hun erf passend te beplanten. Hiervoor is allereerst uitleg nodig over het gebied en de functie van beplanting in het landschap (trede 1, informeren). De gemeente heeft daartoe in samenwerking met Stichting Landschapsbeheer Gelderland en gemeenten Culemborg en Buren een informatieve brochure opgesteld⁴. Het toepassen van passende beplanting, zoals gebiedseigen soorten, kan gestimuleerd worden door samenwerkingsprojecten. De gemeente verstrekt hierover informatie, bijvoorbeeld over welke soorten passen bij het landschap en welke soorten niet geschikt zijn (zoals meidoorn in verband met bacterievuur). Daarbij stelt de gemeente zich faciliterend op, de verantwoordelijkheid voor uitvoering ligt bij de eigenaren zelf (trede 6, zelf organiseren).

6.2.6 Waardevolle bomen en potentieel waardevolle bomen aanwijzen

Om de waardevolle en potentieel waardevolle bomen in de gemeente Neder-Betuwe te beschermen, is het nodig dat ze in kaart zijn gebracht. Het ontbreekt met name aan een compleet overzicht van (potentieel) waardevolle particuliere bomen. Inwoners en bedrijven krijgen daarom ieder jaar gedurende een afgebakende periode, bijvoorbeeld rondom de Nationale Boomfeestdag (tweede woensdag van maart), de gelegenheid om beschermwaardige bomen aan te wijzen (trede 3, adviseren). Dit mogen overigens ook gemeentelijke bomen zijn.

Inwoners krijgen uitleg over de beschermwaardige status van (potentieel) waardevolle bomen en de rechten en plichten van particuliere boomeigenaren. Daarnaast geeft deze activiteit aanleiding om jaarlijks de stand van zaken van het bomenbeleid voor het voetlicht te brengen (trede 1, informeren). Het aanmeldformulier met daarin de beschrijving van de procedure en vervolgstappen zal nog ontwikkeld worden.

6.3 Communicatie en participatie binnen de gemeentelijke organisatie en op bestuurlijk niveau

6.3.1 Interne afstemming

Integraal planmatig werken is een doelstelling van dit uitvoeringsplan bomen. Hierbij gaat het er niet alleen om dat andere afdelingen rekening houden met bomen. Ook moeten werkzaamheden aan bijvoorbeeld het riool, wegen, water en groen op elkaar worden afgestemd in de tijd. Hierbij wordt voorkomen dat eerst de wegwerkzaamheden plaatsvinden waarbij kostbare boombeschermende maatregelen worden getroffen, en een jaar later volgens regulier onderhoud de bomen worden vervangen. Integrale onderhoudsplannen en -projecten en integraal overleg zorgen voor de juiste afstemming.

De afdeling die verantwoordelijk is voor de fysieke pijler werkt volgens de gemeentelijke Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR). Hierbij worden onderling belangen, wensen en eisen afgestemd van beheerders van onder meer groen, wegen, water, riolering en gebouwen. Het Handboek Bomen is daar ook in opgenomen.

Vanuit dit uitvoeringsplan zullen diverse zaken een vervolg vragen die als ontwikkelpunten zijn opgenomen in *bijlage H*. Hierover zal ook interne afstemming plaatsvinden om tot uitvoering te komen.

---

⁴ *Een mooier Betuws landschap maken we samen, 2017*

6.3.2 Afstemming met andere bestuursorganen

In de openbare ruimte zijn meerdere instanties verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van bomen. Dit zijn onder andere de aangrenzende gemeenten Buren, Tiel en Overbetuwe en Avri, maar ook de provincie, Rijkswaterstaat, ProRail en Geldersch Landschap & Kasteelen. Wanneer de Omgevingswet in 2021 van kracht wordt, moet een gemeente rekening houden met de taken en bevoegdheden van andere bestuursorganen (artikel 2.2 van de Ow). Op bestuursniveau betekent dit dat er rekening wordt gehouden met bijvoorbeeld het beleid van de provincie en de buurgemeenten als er een omgevingsplan wordt opgesteld.

Een aanzienlijk deel van het gemeentelijke grondgebied ligt buiten de bebouwde kom, en valt daarmee ook onder de Wet natuurbescherming, waarbij de Omgevingsdienst Rivierenland in opdracht van gemeenten en Provincie mede beslist over kap en herplant. De bebouwde kom inzake Wet natuurbescherming moet goed worden vastgesteld, volgens de actuele situatie.

Het is dus van belang om afspraken te maken over advies en afstemming en de mogelijkheid om gezamenlijke besluiten te maken. Het college van burgemeester en wethouders heeft hierbij de verbindende rol op bestuurlijk niveau en zal ambtelijk geïnformeerd moeten worden over de stand van zaken van het uitvoeringsplan bomen. Op politiek niveau moet het verband tussen nieuwe ruimtelijke plannen met het uitvoeringsplan bomen en andere plannen met betrekking tot de openbare ruimte helder worden gelegd.

Daarnaast is het voor inwoners niet duidelijk welke instantie verantwoordelijk is voor het beheer van de bomen. De gemeente ontvangt daarom ook klachten en meldingen over gebieden die niet in hun beheer zijn. Om hier adequaat op te reageren, is het van belang om enerzijds kennis te hebben van de ruimtelijke plannen van andere bestuursorganen, en anderzijds goed contact te hebben met deze bestuursorganen, zodat snel tot een goede afstemming gekomen kan worden.

Omgevingswet

Omgevingsplan

In het Omgevingsplan worden de gemeentelijke regels, functies en normen voor de fysieke leefomgeving op basis van de Omgevingsvisie neergelegd. Bij de uitwerking vanuit de Omgevingsvisie naar het Omgevingsplan moet ook rekening gehouden worden met de Omgevingsvisies van andere bestuursorganen (buurgemeenten, regio, provincie).

Hierin is voorzien met de analyse van de kaders in *bijlage B: 'Kaders voor beleid'*.

Bijlagen

Bijlage A Poster Uitvoeringsplan bomen

Bijlage B Kaders wetgeving en beleid

Bijlage C Data-analyse nulsituatie Neder-Betuwe

Bijlage D Aanwijsregels criteria boomstatus

Bijlage E Communicatiemiddelen

Bijlage F Richtlijnen bij overlast

Bijlage G Participatie

Bijlage H Ontwikkelpunten